

Міністерство науки і освіти, молоді та спорту України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Філософський факультет

Н.М. Матейко

Основи психодіагностики

методичні рекомендації до курсу

Івано-Франківськ
2011

УДК 159.9

Матейко Н.М. Основи психодіагностики: навчально-методичний посібник для проведення комплексу семінарських занять. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2011. – с.

Рецензенти:

Москалець В.П., доктор психологічних наук, професор кафедри загальної та експериментальної психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Ліщинська О.А., доктор психологічних наук, професор кафедри психології та соціальної роботи Прикарпатського юридичного інституту ЛьвДУВС

Друкується за ухвалою Вченої ради філософського факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №11 від 30.06.2011р.)

Навчально-методичний посібник «Основи психодіагностики» включає розробки планів семінарських занять та теоретичні матеріали для самостійної підготовки студентів. У посібнику представлено перелік питань для поглибленого опрацювання та обговорення, завдання для письмового опрацювання, питання для самоконтролю.

Рекомендується студентам спеціальності «Початкова освіта, хореографія», «Початкова освіта, інформатика», «Початкова освіта, музика», «початкова освіта англійська мова».

Передмова

В різних сферах та видах життєдіяльності виникають питання, успішність вирішення яких залежить від врахування індивідуальних чи групових психологічних особливостей людей. Так, у практиці навчання та виховання важливим є встановлення психологічних відмінностей між дітьми, створення нормального соціально-психологічного клімату в класі, для забезпечення ефективної професійної діяльності важливим є відбір за психологічними та психофізіологічними якостями особистості, основою для оптимального професійного самовизначення особистості часто виступає б психологічний діагноз.

У навчально-виховних закладах важливим етапом та засобом вирішення багатьох питань є психологічна діагностика. В галузі освіти психодіагностика допомагає вирішувати завдання, пов'язані з контролем за інтелектуальними та особистісним розвитком учня, оцінкою шкільної зрілості, встановлення причин неуспішності, відбір у класи з поглибленим вивченням певних предметів, вирішення проблем дітей з девіантною поведінкою, конфліктних, агресивних тощо, здійснення професійної орієнтації.

Основною метою посібника «Основи психодіагностики» є допомога студентам у формуванні системи уявлень про теоретичні, прикладні та інструментальні аспекти психодіагностики як наукової та практичної галузі психологічних знань, про актуальні проблеми, завдання та перспективи розвитку сучасної психодіагностики, розуміння ролі та функцій психодіагностики в професійній діяльності психолога.

Освітні цілі курсу «Основи психодіагностики» передбачають формування комплексу професійно значущих індивідуальних рис особистості майбутнього педагога – вчителя початкових класів, які полягають у готовності до здійснення психологічної діагностики як окремих психічних явищ, так і для проведення емпіричного психодіагностичного обстеження, здатності прогнозувати, враховувати сукупність умов соціальної ситуації розвитку вихованців, можливі напрямки формування особистості, організації конструктивної педагогічної взаємодії та проведення психологічного аналізу власної педагогічної діяльності.

Психодіагностика входить в навчальний план підготовки майбутніх психологів. Курс покликаний розкрити основні сучасні актуальні проблеми психодіагностики, ознайомити з напрямками та методами діагностування, навчити використовувати діагностичні методики в подальшій професійній діяльності.

За підсумками вивчення курсу студенти повинні знати історію психодіагностики як науки, основи психологічної діагностики; прикладні та інструментальні аспекти психодіагностики як наукової та практичної галузі психологічних знань, діагностичні методики, класифікацію сучасних тестових методик та діагностичних можливостей тестів, а також про актуальні проблеми, завдання та перспективи розвитку сучасної психодіагностики, розуміти роль та функції психодіагностики в професійній діяльності психолога.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «Психологічна діагностика»

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання даного навчального курсу є формування комплексу професійно значущих індивідуальних рис особистості вчителя початкових класів та озброєння студентів системою знань, які готуватимуть до здійснення психодіагностичних заходів як окремих психічних явищ так і проведення емпіричного психодіагностичного обстеження, здатності прогнозувати, враховувати сукупність умов соціальної ситуації розвитку, можливі напрямки формування особистості, організації конструктивної педагогічної взаємодії, проводити психологічний аналіз власної педагогічної діяльності. Запропонована програма акцентує увагу

на психодіагностичних методах, в яких закладено кількісні критерії, які дають можливість виміряти різні властивості особистості в статистично значущих вивірених одиницях.

2. Завдання вивчення дисципліни:

- озброїти майбутніх фахівців системою науково-практичних психологічних знань як базового підґрунтя майбутньої професійної діяльності;
- забезпечити засвоєння студентами основних теоретичних понять та методологічних підходів у сучасній психодіагностиці;
- зорієнтувати студентів у структурі психодіагностики як теоретичної дисципліни та вказати на основні сфери практичного застосування теоретичних знань;
- створити науково обґрунтовані передумови для стимулювання самопізнання і самовдосконалення особистості;
- сприяти формуванню в студентів професійно значущих особистісних якостей та творчого ставлення до психодіагностичної діяльності;
- формувати підвищення рівня загальної психологічної культури в мовах гуманізації суспільних відносин.

Вимоги до рівня засвоєння змісту дисципліни

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **знати**:

- технологію психодіагностики, діагностичні процедури;
- основні методи психодіагностики;
- можливі типові помилки психолога-дослідника;
- методики, якими можна виміряти структурні компоненти особистості;
- психологічну характеристику темпераменту, методи оцінювання психічних станів;
- методи вивчення свідомості;
- методи вивчення особистості та колективу;
- соціально-психологічні особливості діагностування людей різного віку.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **вміти**:

- виявляти помилки психолога-дослідника;
- визначати типологію особистостей;
- підбирати методи професійної та соціальної орієнтації, виявляти розумово обдарованих дітей;
- практично використовувати підібрані методи, правильно підбирати необхідну літературу;
- поєднувати теоретичні знання з їх практичним втіленням.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **навчитися**:

- підготувати, організувати, провести психодіагностичне обстеження;
- проводити психодіагностичне дослідження за допомогою опитувальників, методик суб'єктивного шкалування та самооцінки;
- здійснювати психологічну діагностику пізнавальних здібностей (уваги, сприймання, мислення, уяви, пам'яті);

Навчально-методичний план курсу

№ п/п	Тема	Кількість годин
Лекції		
1.	Вступ до психодіагностики. Сутність психодіагностики, її сучасний стан та перспективи розвитку	2
2.	Характеристика психодіагностичного методу. Класифікація методів психодіагностики	2
3.	Психометричні основи тестування	2
4.	Об'єктивний підхід у психодіагностиці. Психологічні тести та особливості їх використання	2
5.	Проективний підхід. Загальна характеристика проективних методик	2
6.	Застосування математично-статистичних методів аналізу у психодіагностичному дослідженні	2
7.	Суб'єктивний підхід у психодіагностиці. Нетестові методи у психодіагностиці	2
8.	Експертне оцінювання та контент-аналіз у психодіагностичному дослідженні	2
9.	Загальна характеристика опитувальників, методик суб'єктивного шкалування та самооцінювання.	2
10.	Діагностика міжособистісних відносин	2
11.	Соціально-психологічні особливості діагностування людей різного віку	2
12.	Аудіовізуальна діагностика природних розумових здібностей та моральних якостей	2
Семінарські заняття		
1.	Психодіагностика як наука.	2
2.	Соціальні та етичні аспекти психодіагностичного обстеження.	2
3.	Класифікація психодіагностичних методів та методик.	2
4.	Класифікація і характеристика тестів.	2
5.	Особливості застосування проективних методик.	2
6.	Застосування математично-статистичних методів у психодіагностиці	2

7.	Спостереження як метод збору психологічної інформації	2
8.	Методи опитування в психодіагностиці	2
9.	Методи вивчення продуктів діяльності	2
10.	Діагностика готовності дітей до школи	2
11.	Соціометричний метод дослідження групи	2

Зміст

Передмова	3
Навчально-тематичний план курсу.....	5
Розділ I. Лекційна тематично-змістова частина курсу.....	7
Розділ II. Плани семінарських і практичних занять.....	15
Розділ III. Зміст завдань для самостійної роботи студентів.....	27
Орієнтовні завдання для тесового контролю знань	28
Перелік питань для здачі модулів з курсу «Основи психодіагностики».....	40
Додатки	42
Методики.....	71
Короткий термінологічний словник.....	98
Список літературних джерел.....	106

ТЕМА 1. ВСТУП ДО ПСИХОДІАГНОСТИКИ. СУТНІСТЬ ПСИХОДІАГНОСТИКИ, ЇЇ СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Мета. Розкрити сутність основних понять психологічної діагностики, предмету та психологічного діагнозу. Проаналізувати основні завдання та особливості сучасної психодіагностики.

Зміст. Основні поняття психодіагностики: діагностичні завдання, діагностичні категорії, діагностичні фактори. Зв'язок психодіагностики з іншими дисциплінами. Психічні властивості: риси особистості, здібності особистості, психічні стани. Особливості сучасної психодіагностики як теоретичної дисципліни та практичної діяльності. Відбір та розстановка кадрів. Профорієнтація населення щодо вибору професії. Консультування в різних сферах соціальної практики. Оптимізація навчання та виховання. Судова психолого-психіатрична експертиза. Проблеми особистості та міжособистісних стосунків. Структура психодіагностики. Завдання загальної психодіагностики. Психологічний діагноз.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Донаукове використання психодіагностичних процедур.
2. Історичні етапи становлення психологічної діагностики.
3. Психодіагностика в Україні: ретроспективний аналіз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. – Івано-Франківськ, 2008. – 295с.
2. Волошина В.В., Волинська Л.В. Загальна психологія: Практикум: Нач. посіб. – К.: Каравела, 2010.
3. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – 463 с.
4. Гільбух Ю.З. Учитель і психологічна служба школи. – Київ, 1994. – 140 с.
5. Основи психодіагностики / Ред. А.Г. Шмелев. – Р-н-Д., 1996.
6. Психодіагностика / за ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – 399с.
7. Матвеева М.П. Особливості професійної діяльності шкільного психолога // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №1. – с.44-53

ТЕМА 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОДІАГНОСТИЧНОГО МЕТОДУ

Мета. Здійснити теоретичний аналіз сутності методології, психодіагностичного методу та методики психодіагностики. Розглянути різні підходи до класифікацій методів психодіагностики. Розкрити сутність експериментального та неекспериментального методу, об'єктивних та суб'єктивних методів.

Зміст. Суб'єкт і об'єкт психодіагностики. Засоби психодіагностики: об'єктивний (тести інтелекту, тести спеціальних здібностей, тести досягнень), суб'єктивний (особистісні опитувальники, опитувальники станів, методики суб'єктивного шкалування) та проєктивний підхід (за Л.Ф. Бурлачуком). Операціональна класифікація методів психодіагностики (приборні психофізіологічні методики, апаратурні поведінкові методи, об'єктивні тести з вибором правильної відповіді, тести-опитувальники, індивідуально-орієнтовані техніки, проєктивні техніки, стандартизоване аналітичне спостереження, контент-аналіз, психологічна бесіда, рольова гра, активний експеримент, метод якісного аналізу діяльності). Класифікація методів психодіагностики за ступенем впливу дослідника на результат дослідження. Категоризація психодіагностичних методів за Б.Г. Ананьєвим (група організаційних методів, емпіричні методи отримання наукових даних, методи обробки результатів експерименту та спостереження, інтерпретаційні методи).

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Етика психодіагностичного обстеження.
2. Психодіагностика, психокорекція та психологічне консультування.
3. Наукова відповідальність та етика дослідника.
4. Мистецтво спілкування та культура поведінки дослідника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. основи психологічної діагностики. – К., «Слово». 2009. – 464с.
2. Психодіагностика / за ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – 399с.
3. Методы классификации в психодиагностических исследованиях / Л.С. Куравский, С.Б. Малых и др.// Вопросы психологии . – 2006. - №. 1. – С.157-169
4. Інгенкамп К. Педагогічна діагностика. – М., 1991
5. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара, 2000. – 245 с.

ТЕМА 3. ПСИХОМЕТРИЧНІ ОСНОВИ ТЕСТУВАННЯ

Мета. Розглянути сильні і слабкі сторони тестів, проаналізувати властивості тестів: надійність, валідність, репрезентативність, стандартизація; розкрити особливості методичного забезпечення тестування, вимоги до психометричної підготовки психолога.

Зміст. Психологічна сутність тесту. Основні якісні характеристики тесту. Переваги та недоліки тестування. Вимоги до тестів. Надійність: коефіцієнт надійності, причини недостатньої надійності тестів, метод повторного тестування (ретестування), метод поділу навпіл, метод розщеплення, метод рівнобіжного тестування. Валідність, види валідності. Дискримінативність. Методичне забезпечення тестування: рекомендація до тесту, інструкція до тесту, стимульний матеріал, реєстраційний бланк. Рекомендації до складання комплексу методик. Основні типи установок на відповіді. Соціокультурна адаптованість тесту. Вимоги до користувачів психодіагностичних методик.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Типологія методів за С.Л. Рубінштейном.
2. Класифікація основних емпіричних методів за В.М. Дружиніним.
3. Етапи психодіагностичного вивчення особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скребець В.А. Основи психодіагностики. – К., 2003. – с.
2. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. – Івано-Франківськ, 2008. – 295с.
3. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – 463 с.
4. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара, 2000. – 245 с.
5. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. – СПб.:Питер, 2004. – 267 с.
6. Словарь-справочник по психологической диагностике / Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. – К.: Наук.думка, 1989. – 200с.

ТЕМА 4. ОБ'ЄКТИВНИЙ ПІДХІД У ПСИХОДІАГНОСТИЦІ. ТЕСТИ ЗДІБНОСТЕЙ, ТЕСТИ ІНТЕЛЕКТУ, ТЕСТИ ДОСЯГНЕНЬ

Мета. Здійснити теоретичний аналіз проблеми інтелекту в психології. Встановити особливості діагностики пізнавальних здібностей як складових інтелекту.

Зміст. Поняття про здібності. Тести здібностей. Характеристика тестів інтелекту. Невербальні тести інтелекту: прогресивні матриці Дж. Равена, дошки форм Сегена. Батарейні тести інтелекту: тест Д.Векслера, тест Р.Амтхауера, ШТРР. Діагностика пізнавальних здібностей як складових інтелекту: психодіагностика різних видів пам'яті («Піктограми», «Запам'ятовування безглузких складів», «Запам'ятовування не пов'язаних між собою слів»), особливості дослідження індивідуальних особливостей мислення («Порівняння понять», «Виключення понять», «Тлумачення прислів'їв», методика Вигоського-Сахарова), дослідження різних видів уваги (різні види коректурної проби, таблиці Шульте, «Переплутані лінії»). Тести креативності. Тести спеціальних здібностей. Тести моторних здібностей: шкала оцінювання моторики Озерецького, теплінг-тест. Тести досягнень (тести успішності). Етапи розробки неформального тесту досягнень.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Інтелектуальні здібності людини. Підходи до трактування поняття «інтелект».
2. Креативність як система творчих здібностей.
3. Поняття та вимоги до вибірки в психодіагностичному дослідженні.
4. Форми обліку результатів дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. – Івано-Франківськ, 2008. - 295с.
2. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – 463 с.
3. Клінічна психодіагностика: Практикум/ Ред. М.В.Миколайського. – Івано-Франківськ: Місто, 2009. – 278с.
4. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – 460 с.
5. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании. – М., «ВЛАДОС», 1996. – 527с.
6. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология: Практическое руководство. – М.: МЕДпресс, 2001. – 587с.

ТЕМА 5. ПРОЕКТИВНИЙ ПІДХІД. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЕКТИВНИХ МЕТОДИК

Мета. Обґрунтувати проективний підхід до діагностики особистості, здійснити теоретичний аналіз поняття проєкції, розглянути класифікацію проективних методик.

Зміст. Роль проективного підходу у дослідженні неусвідомлюваних явищ психіки. Поняття проєкції за З.Фрейдом, Г.Мюрреєм. Види проєкції та їхня класифікація за двома вимірами (за Д.Холмсом). Класифікація проективних методик за Л.Франком. Конститутивні проективні методики (тест Роршаха), конструктивні методики (тест світу, методика «Селище»), інтерпретативні методики (ТАТ, «Тест руки», тест С.Розенцвейга, тест-фільм Р.Жиля, методика «Дім-Дерево-Людина», малюнок сім'ї, методика «Неіснуюча тварина»), імпресивні методики (тест Люшера, «Психогіометричний тест» С.Деллінгер), адитивні проективні методики (методика «Завершення речення» або історії), катартичні проективні методики (психодрама Дж. Морено, «Тест ляльок»), рефрактивні проективні методики.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Історія проєктивної психодіагностики.
2. Використання проєктивних методик в роботі з досліджуваними різних вікових груп.
3. Значення проєктивного підходу у дослідженні неусвідомлюваних явищ психіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. – Івано-Франківськ, 2008. - 295с.
2. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – 460 с.
3. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – 463 с.
4. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара, 2000. – 245 с.
5. Туриніна О.Л. Практикум з психології: Нав. посіб. – К.:МАУП, 2007. – 326с.
6. Словарь-справочник по психологической диагностике / Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. – К.: Наук. думка, 1989. – 200с.

ТЕМА 6. ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИЧНО-СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ АНАЛІЗУ В ПСИХОЛОГІЧНИХ ВИМІРЮВАННЯХ

Мета. Розглянути особливості кількісного (математично-статистичного) та якісного аналізу результатів психодіагностичного дослідження. Проаналізувати параметричні та непараметричні методи математичної статистики

Зміст. Типи якісного аналізу результатів психологічних досліджень. Типи емпіричних даних. Кількісний аналіз даних. Особливості дисперсійного, кореляційного, факторного, регресійного та кластерного аналізу даних. Групування, табулювання та ранжування даних. Міри центральної тенденції: середнє арифметичне($\bar{x}$), мода (M_o), правила визначення моди, медіана (M_e , M_d), правила визначення. Параметри розсіяння (міри мінливості) розрахунок дисперсії. Оцінювання розподілу емпіричних даних. Нормальний розподіл, асиметрія, ексцес, крива нормального розподілу Гауса, правостороння асиметрія, лівостороння асиметрія, бімодальний розподіл, репрезентативність.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Комп'ютерна обробка діагностичних даних: дисперсійний аналіз.
2. Статистична обробка результатів психолого-педагогічного дослідження.
3. Методологічні проблеми використання математично-статистичних методів у психодіагностиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. – Івано-Франківськ, 2008. - 295с.
2. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – 463 с.
3. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009
4. Наследов А.Д. Математические методы психологического исследования. – СПб.: Речь, 2004. – 329с. – 460 с.
5. Словарь-справочник по психологической диагностике / Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. – К.: Наук. думка, 1989. – 200с.

ТЕМА 7. НЕТЕСТОВІ МЕТОДИ У ПСИХОДІАГНОСТИЦІ

Мета. Здійснити теоретичний аналіз організаційних (порівняльний, лонгітюдний, комплексний) та емпіричних методів (обсерваційні, експериментальні, праксиметричні, моделювання). Розглянути особливості їх підготовки та проведення.

Зміст. Метод зрізів, лонгітюдний метод, біографічний метод. Метод експерименту, типи експерименту, види змінних, основні етапи проведення природного психологічного експерименту, недоліки експерименту. Спостереження як метод психологічного дослідження. Етапи процедури дослідження методом спостереження. Особливості поєднання опису досліджуваних явищ із тлумаченням їх зв'язку з актами психічного життя. Види спостереження. Самоспостереження або інтроспекція. Опитувальні методи. Інтерв'ювання та анкетування як різновиди опитувального діагностичного методу.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Використання загальнонаукових логічних методів в якості основи теоретичного психолого-педагогічного дослідження.
2. Роль спостереження та самоспостереження у психодіагностиці.
3. Значення спостереження та самостереження в діяльності педагога.
4. Інтроспекція як один з перших методів психології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – 463 с.
2. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009
3. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. – СПб.: Питер, 2004. – 267 с.
4. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология: Практическое руководство. – М.: МЕДпресс, 2001. – 587с.
5. Волошина В.В., Волинська Л.В. Загальна психологія: Практикум: Нач. посіб. – К.: Каравела, 2010.
6. Словарь-справочник по психологической диагностике / Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. – К.: Наук. думка, 1989. – 200с.

ТЕМА 8. ЕКСПЕРТНЕ ОЦІНЮВАННЯ ТА КОНТЕНТ-АНАЛІЗ У ПСИХОДІАГНОСТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

Мета. Встановити сутність та специфічні особливості експертного оцінювання, розглянути причини порушення достовірності результатів експертизи. Проаналізувати зміст основних процедур контент-аналізу.

Зміст. Сутність експертного оцінювання. Методи добору експертів – метод «грудки снігу», документальний метод, метод атестації, експериментальний метод, метод самооцінки. Експертне оцінювання за рівнем стандартизації процедур і технікою роботи. Послідовність експертного оцінювання. Особливості експертизи «Дельфійський проект». Імплицитна оцінка, експліцитна оцінка. Типи експерти за П.Б. Шошиним. Зміст оціночної діяльності експертів. Типи вимірювальних шкал: шкала номінальна, шкала порядкова (або рангова), шкала інтервалів, шкала відношень (або пропорцій). Причини оціночного суб'єктивізму. Причини порушення достовірності даних при очному груповому оцінюванні. Контент-аналіз як різновид методу вивчення продуктів діяльності. Зміст основних процедур контент-аналізу.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Метод вивчення психолого-педагогічної наукової та методичної літератури, архівних матеріалів.
2. Метод експерименту в психолого-педагогічних дослідженнях.
3. Методи вивчення продуктів діяльності та узагальнення передового педагогічного досвіду.
4. Порівняльно-історичні методи психолого-педагогічного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. – СПб.: Питер, 2004. – 267 с.
2. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара, 2000. – 245 с.
3. Туриніна О.Л. Практикум з психології: Нав. посіб. – К.: МАУП, 2007. – 326с.
4. Шошин П.Б. Метод експертних оцінок. – М., 1987
5. Ядов В.А. Социологическое исследование. – М., 1972.

ТЕМА 9. СУБ'ЄКТИВНИЙ ПІДХІД У ПСИХОДІАГНОСТИЦІ. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОПИТУВАЛЬНИКІВ, МЕТОДИК СУБ'ЄКТИВНОГО ШКАЛУВАННЯ.

Мета. Розглянути особливості суб'єктивного підходу у психодіагностиці. Здійснити загальну характеристику опитувальників, методик суб'єктивного шкалування та самооцінювання.

Зміст. Особистісні опитувальники (16-PF опитувальник Кеттелла), типологічні опитувальники (ММРІ, опитувальник Х.Шмішека, ПДО А.Є.Лічко-М.Я.Іванова, опитувальник ЕРІ Г.Айзенка), опитувальники інтересів (ДДО Є.О.Клімова, карта інтересів О.Є.Голомштока), опитувальники цінностей (методика ціннісних орієнтацій М.Рокича), опитувальники станів (САН, тест шкільної тривожності Б.Н.Філліпса, шкала тривоги і тривожності Ч.Спілбергера-Ю.Ханіна), опитувальник невротичних станів К.К. Яхіна та Д.М. Менделевича. Проблеми достовірності та надійності даних особистісних опитувальників: проблема соціальної бажаності відповідей, проблема розуміння питань досліджуваними та мінливість їхньої відповіді. Методики суб'єктивного шкалування та самооцінювання.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Самосвідомість як об'єкт психодіагностичного дослідження.
2. Методики діагностування самосвідомості.
3. Теоретичні підходи до аналізу мотивації.
4. Теоретичне підґрунтя вивчення ціннісної сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. – Івано-Франківськ, 2008. – 295с.
2. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – 463 с.
3. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009
4. Словарь-справочник по психологической диагностике / Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. – К.: Наук. думка, 1989. – 200с.
5. Вивчення особистості підлітка/за ред. М.Т. Дригус. – К., 1994. – 128с.

ТЕМА 10. ДІАГНОСТИКА МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН

Мета. Здійснити теоретичний огляд міжособистісних відносин у групі, розглянути ознаки малої групи, види груп, особливості психологічного вивчення групи та систематизацію методик діагностики міжособистісних взаємин.

Зміст. Соціально-психологічні явища в групі, ознаки малої групи, психологічні характеристики групи. Особливості психологічного вивчення групи. Систематизація методик. Методики діагностики міжособистісних взаємин. Психодіагностика шкільного колективу. Діагностика міжособистісних взаємин на основі суб'єктивних переваг Дж. Морено. Визначення соціометричних індексів. Методика дослідження референтів, які знаходяться за межами шкільного класу. Методика дослідження групової згуртованості Сішора. Методика дослідження задоволеності учнів різними аспектами життя класного колективу «Наші стосунки». Методика дослідження психологічного клімату колективу А.Н. Лутошкіна.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Морально-психологічний клімат групи.
2. Психологія взаємовідносин в малих групах.
3. Психодіагностика дитячо-батьківський стосунків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. – Івано-Франківськ, 2008. - 295с.
2. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – 463 с.
3. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009
4. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара,
5. Психодіагностика / за ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – 399с.
6. Волошина В.В., Волинська Л.В. Загальна психологія: Практикум: Нач. посіб. – К.: Каравела, 2010.
7. Рубін О.А., Белей М.Д. Практична психологія в школі. – Івано-Франківськ, 1994. – С.42-65
8. Волков И.Л. Методы социометрических измерений в социально-психологических исследованиях. – Л., 1970.

ТЕМА 11. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТУВАННЯ ЛЮДЕЙ РІЗНОГО ВІКУ

Мета. Розглянути вікові особливості дітей, підлітків та дорослих людей. Проаналізувати основні підходи до здійснення психодіагностичної роботи з людьми вказаних вікових категорій.

Зміст. Особливості психологічного діагностування дітей дошкільного віку. Загальна характеристика старшого дошкільного віку. Депривація та шляхи її виявлення. Дослідження пізнавальної та емоційно-афективної сфери дошкільника. Визначення психологічної готовності дітей до шкільного навчання. Критерії готовності. Медичні протипоказання вступу дітей до першого класу. Особливості психологічного діагностування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Особливості діагностування підлітків та юнаків. Діагностування акцентуацій характеру у підлітків. Діагностика агресії у підлітків. Система роботи психолога з особами юнацького віку. Оцінка особистісних особливостей. Дослідження пізнавальних інтересів у зв'язку із завданнями профорієнтації. Робота психолога з педагогом. Вплив травмуючих переживань та психологічних захистів на професійну діяльність та вигорання педагога.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Діагностика тривожності у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.
2. Психологічна діагностика агресивності та невпевненості у дітей дошкільного віку.
3. Діагностика раннього дитячого аутизму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адаптація дітей у 1,5,10 класах / Т. Червонна. – К.: Шк.світ, 2008. – 128с.
2. Астапов В.М. Педагогу о психическом здоровье учащихся. – М.: ПЕР СЭ, 2009. – 47с.
3. Карабаєва І.І. Експериментально-психологічне обстеження обдарованих дітей старшого дошкільного віку/ І.І.Карабаєва // Обдарована дитина. – 2008. - №9. – С. 33-40
4. Карпенко З.С. Діагностика психічного розвитку дітей 6-7 років. Метод. Посібник для практичних психологів. – Івано-Франківськ, 1993. – 65с.
5. Пов'якель Н.І. Психологія дитячих страхів. – К.: Шк.світ, 2011. – 128с.
6. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании. – М., «ВЛАДОС», 1996. – 527с.
7. Яценко Т. Глибинна психокорекція та упередження психічного вигорання / Яценко Т., Іваненко Б., Євтушенко І. – К.:Главник, 2008. – 176 с.

ТЕМА 12. АУДІОВІЗУАЛЬНА ДІАГНОСТИКА ПРИРОДНИХ РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ТА МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ

Мета. Здійснити аналіз невербальних сигналів передачі інформації. Акцентувати увагу на візуальній діагностиці ходи, постави, міміки, жестів. Основні особливості та значення аудіодіагностики у роботі психолога та педагога.

Зміст. Значення та структура невербальних способів передачі інформації. Фізіологічне підґрунтя рухових дій. Візуальна діагностика ходи, статичного положення тіла, жестів. Значення міміки, мимовільних реакцій. Значення виразу очей. Візуальні ознаки фонового настрою, коливання настрою. Аудіодіагностика. Характеристика мовлення. Аудіовізуальні маркери позитивних розумових здібностей. Формули оцінювання ефективності мислення та дій людини. Аудіовізуальні маркери негативних розумових здібностей. Форми розумової недорозвиненості та їх аудіовізуальні маркери. Аудіовізуальна діагностика порушень емоцій.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Візуальна психодіагностика та її застосування у психологічній практиці.
2. Аудіодіагностика та її значення у роботі психолога.
3. Графологія і пізнання особистості.
4. Аналіз характеру людини та її проблем на основі наявних захворювань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аллан Пиз. Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестам. – М., 1995. – 257с.
2. Дерябо С., Ясвин В. Гроссмейстр общения. – Луганськ, 1998. – 186с.
3. Зарайский Д.А. Управление чужим поведением. –К., 2000. – 232с.
4. Морозов О.В. Патопсихологічний аналіз особистості в правоохоронній практиці. – К., 2009. – 317с.
5. Семиченко В.А. Психологія емоцій. – К.: “Магістр-S”, - 1998. –125с.
6. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія. – К., Альма-матер, 2005. – 446с.

Розділ II. Плани семінарських занять

Семінарське заняття № 1

Тема. Психодіагностика як наука

I. Вступна бесіда за змістом дисципліни та курсу

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Основні поняття і предмет психодіагностики.
2. Завдання та структура психодіагностики.
3. Сутність психологічного оцінювання у психодіагностиці.
4. Особливості сучасної психодіагностики та її можливості.
5. Актуальні проблеми та перспективи розвитку психодіагностики.

III. Завдання для письмового опрацювання

1. Підготуйте письмове повідомлення на тему «Доцільність використання психодіагностичних процедур в сучасній школі».
2. За допомогою експрес-діагностики соціальних цінностей особистості визначте власні соціальні цінності (див. Методики).
3. Підготуйте анотацію статті з фахового журналу (Ануфрієв А.Ф. Психодіагностика как деятельность и научная дисциплина // Вопросы психологи. – 1994. - №2. – с.123-130).
4. **Підготуйте реферати на тему:**
  - а) Актуальний стан та перспективи розвитку психодіагностики в Україні;
  - б) Вчитель і психолог: грані співробітництва;
  - в) Учительська психодіагностика як науково-практична дисципліна;
  - г) Психодіагностичне мислення педагога.

IV. Питання для самоконтролю

1. Визначте особливості психодіагностики.
2. Охарактеризуйте предмет психодіагностики.
3. Опишіть основні завдання психодіагностики.
4. Охарактеризуйте базові значення терміну психодіагностика, що використовуються в сучасній психології.
5. Чим відрізняється психологічна діагностика від медичної, технічної та інших?
6. В чому відмінності між «дослідженням» та «обстеженням»?

Література

1. Психодіагностика / за ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – с. 6-14
2. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – с. 25-28
3. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. – Івано-Франківськ, 2008. - с. 8-12
4. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – с.23-31
5. Гільбух Ю.З. Учитель і психологічна служба школи. – Київ, 1994. – 140 с.
6. Ануфрієв А.Ф. Психодіагностика как деятельность и научная дисциплина // Вопросы психологи. – 1994. - №2. – с.123-130

Семінарське заняття № 2

Тема. Соціальні та етичні аспекти психодіагностичного обстеження

I. Розкрийте сутність понять самооцінка, індивідуальне консультування, експертиза, наукове дослідження, конфіденційність, компетентність, відповідальність, адаптація тестів.

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Вимоги до кваліфікаційних та етичних характеристик користувачів тестами.
2. Вимоги до авторів та видавництва тестів.
3. Професійно-етичні норми психологічної діагностики.
4. Адаптація іншомовних тестів.

III. Завдання для письмового опрацювання

1. Опрацюйте Етичний кодекс психолога (Додатки А).
2. Опрацюйте методику вивчення рівня самооцінки (див. Методики).
3. Підготуйте анотацію статті з фахового журналу (Матвеева М.П. Особливості професійної діяльності шкільного психолога // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. - №1. – с.44-53).
4. Підготуйте реферати на тему:
  - а) Особливості гуманізації психодіагностичної діяльності;
  - б) Реалізація принципу коректності при розробці психодіагностичних методик;
  - в) Соціокультурні аспекти психодіагностики.

IV. Питання для самоконтролю

1. Поясніть, чому існує вимога обмеження розповсюдження методик.
2. Як забезпечується право клієнта на таємницю особистості?
3. Назвіть принципи, що входять до етичного кодексу психолога-діагноста.
4. Подумайте, які проблеми виникають при діагностуванні дітей.
5. Яких правил потрібно дотримуватися при оголошенні діагностичних результатів?
6. Як ви розумієте принцип конфіденційності?

Література

1. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. – Івано-Франківськ, 2008. – с.27-37
2. Психодіагностика / під ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – с.15-18
3. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – с.54-58
4. Скребець В.А. Основи психодіагностики. – К., 2003. – с.47-53
5. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. - Івано-Франківськ, 2008. - с.272-279
6. Матвеева М.П. Особливості професійної діяльності шкільного психолога // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №1. – с.44-53

Семінарське заняття № 3

Тема. Класифікація психодіагностичних методів та методик

I. Розкрийте сутність понять: метод, методологія, методика, операційна класифікація методів, експериментальний та неекспериментальний методи, спостереження, опитування, аналіз продуктів діяльності.

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Психодіагностичний метод. Об'єктивні і суб'єктивні методики.
2. Операційна класифікація методів психодіагностики.
3. Поняття «методика». Класифікація психодіагностичних методик.
4. Малоформалізовані методи психодіагностики. Спостереження, опитування (інтерв'ю), аналіз продуктів діяльності.

III. Питання для письмового опрацювання

1. Заповніть таблицю. Мотивуйте класифікацію.

Таблиця 1

Формалізовані та неформалізовані методи психодіагностики

Назва методу	Вплив психодіагноста на результат обстеження		
	мінімальний	середній	максимальний

2. Опрацюйте тест К. Леонгарда – Х. Шмішека (див. Методики).
3. Підготуйте анотацію статті з фахового журналу (Методы классификации в психодиагностических исследованиях / Л.С. Куравский, С.Б. Малых и др.// Вопросы психологии. – 2006. - №. 1. – с.157-169).
4. Підготуйте реферати на тему:
  - а) Психодіагностичний інструментарій та його застосування в умовах шкільної психологічної служби;
  - б) Завдання та методи професійної психодіагностики;
  - в) Специфіка діагностики як виду пізнавальної діяльності.

IV. Питання для самоконтролю

1. Чим відрізняється методика від методу?
2. На якій основі ґрунтується операційна класифікація методик?
3. Чим відрізняються об'єктивні методики від суб'єктивних?
4. В чому сутність методик високого рівня формалізації?
5. Охарактеризуйте психофізіологічні методики.
6. В чому відмінність наукового спостереження від побутового?

Література

1. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – с. 28-33.
2. Психодіагностика / під. ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – С.20-29
3. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – С.117-123
4. Психодіагностика / під. ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – С.31-34
5. Методы классификации в психодиагностических исследованиях / Л.С. Куравский, С.Б. Малых и др.// Вопросы психологии. – 2006. - №. 1. – С.157-169

Семінарське заняття № 4

Тема. Класифікація і характеристика тестів

I. Розкрийте сутність понять: тестування, тест, сильні і слабкі сторони тестів, психометричні властивості тестів: надійність, типи надійності: ретестова, паралельних форм, частин тесту, валідність, типи валідності, репрезентативність, стандартизація тестів, етапи конструювання тестів, вербальні та невербальні стимули.

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Поняття «тест». Переваги та недоліки тестування.
2. Психометричні властивості тестів. Надійність. Валідність. Дискримінативність.
3. Види тестових завдань.
4. Методичне забезпечення тестування.
5. Основні типи установок на відповіді.
6. Типи емпіричних даних “L”, “Q”, “T”-дані.

III. Завдання для письмового опрацювання

1. Вироблення вмінь складання завдань для тестування навчальних досягнень учнів.
  - а) Опрацюйте завдання, вказані в Додатку Б та вкажіть недоліки даних завдань.
  - б) Самостійно складіть та запишіть по три приклади до кожного типу тестових завдань. Проаналізуйте виявлені недоліки та помилки.
2. Опрацюйте методику особистісного диференціалу (ОД) та встановіть самооцінку відповідності власної особистості вам в даний момент та ідеального образу кваліфікованого психолога (див. Методику).
3. Ознайомтеся з методикою дослідження суб'єктивного стану «САН».
4. Підготуйте реферати на тему:
  - а) Можливості тестів розумового розвитку щодо вирішення шкільних проблем;
  - б) Тести в Інтернеті: нові перспективи та проблеми;
  - в) Комплексна діагностика особистості дитини: сучасний стан проблеми та перспективи вирішення.

VI. Питання для самоконтролю

1. В чому полягають недоліки та переваги тестів?
2. Назвіть основні психометричні властивості тестів, дайте їх визначення та характеристику.
3. Як співвідносяться надійність та валідність методики?
4. Що таке стимульний матеріал? Назвіть види стимульного матеріалу.
5. Назвіть види тестових завдань.

Література

1. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – С.124-126
2. Психодіагностика / під ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – С.34-47
3. Скребець В.А. Основи психодіагностики. К., 2003. – С.22-47
4. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – С.99-124
5. Психодіагностика / під ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – С.64-73
6. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара, 2000. – С.70-123

Розділ II. Плани семінарських занять

Семінарське заняття № 5

Тема. Проективні методики

I. Розкрийте сутність понять: проективні методики, проекція, види методик: структурування, конструювання, інтерпретації, доповнення, катарсису, імпресії, графічні.

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Проективна діагностика як метод вивчення внутрішнього світу.
2. Сутність проекції у психології та психодіагностиці.
3. Проективні методики діагностування особистості.
4. Проективні методики дослідження особистості.

III. Завдання для письмового опрацювання

1. Вивчіть особливостей інтерпретації виконання графічних проективних методик (на матеріалі методики «Дім-дерево-людина»).
2. Ознайомтеся з тестом особистісних особливостей, пов'язаних з розумінням гумору (на матеріалі тесту гумористичних фраз ТГФ (див. Методики).
3. Ознайомтеся з проективною методикою дослідження особистості «Рука», розробленою Б.Брайкліном, З. Піотровським і Е.Вагнером для прогнозування особливостей агресивної поведінки.
4. Опрацюйте проективну методику «Випадкові малюнки».

VI. Питання для самоконтролю

1. В чому полягають принципові відмінності проективних методик від інших методів дослідження особистості.
2. Назвіть основні теоретичні концепції, в рамках яких розроблялася проективна психологія.
3. Вкажіть характерні особливості основних груп проективних методик.
4. Вкажіть сильні і слабкі сторони використання проективних методик для дослідження особистості.
5. Назвіть основні види проективних методик, наведіть приклади, дайте коротку характеристику.

Література

1. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – С 236-252
2. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика. – Київ: Ельга, 2004. – С.166-187
3. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. - Івано-Франківськ, 2008. – с.54-69
4. Бодалев А.А., Столин В.В. Общая психодіагностика. – Спб.: «Речь», 2000. – с.79-135
5. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – с.266-288
6. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара, 2000. – с.124-141
7. Каталог інтерпретацій методики «Дом, дерево, человек». - М.: Альтернатива, 1993. - 76 с.
8. Туриніна О.Л. Практикум з психології: Навч.пос. – К.:МАУП, 2007. – 328с.
9. Немов Р.С. Психология. Кн. 3. Экспериментальная педагогическая психология и психодіагностика. - М.: Просвещение, 1995. – 508 с.

Семінарське заняття № 6

Тема. Застосування математично-статистичних методів у психодіагностиці

I. Розкрийте сутність понять: кореляція, коефіцієнт лінійної кореляції Пірсона, коефіцієнт рангової кореляції Спірмена, критичне значення коефіцієнтів кореляції.

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Поняття про психодіагностичні дані. Види даних.
2. Групування, табулювання та ранжування даних.
3. Дескриптивна статистика. Міри центральної тенденції. Мода і медіана.
4. Параметри розсіяння. Розрахунок дисперсії.
5. Кореляційний аналіз як засіб отримання інформації.
6. Особливості процедур визначення коефіцієнтів лінійної та рангової кореляції.
7. Визначення лінійного коефіцієнта кореляції Пірсона.
8. Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

III. Питання для письмового опрацювання

Вправа 1. Встановіть, чи є статистично достовірними наступні показники кореляції між двома показниками:

- а) коефіцієнт Пірсона +0,445 для тестувань у двох групах, які складаються з 20 осіб;
- б) коефіцієнт Пірсона -0,810 при числі ступеня свободи, яке рівне 4;
- в) коефіцієнт Спірмена +0,415 для групи з 26 осіб;
- г) коефіцієнт Спірмена +0,318 при числі ступеня свободи, яке рівне 38.

Вправа 2. Визначте коефіцієнт лінійної кореляції між двома рядами показників.

Ряд 1: 2,4,5,5,3,6,6,7,8,9

Ряд 2: 2,3,3,4,5,6,3,6,7,7

Вправа 3. Знайдіть середнє арифметичне та стандартне відхилення. Вчителів потрібно визначити в учнів класу сформованість навички читання за параметром кількості правильно прочитаних слів за одну хвилину. Учень Б. Н. читає 88 слів за 1 хв, учень Б.С. – 83, Б.Т. – 62. Ш.В. – 36, Ш.О. – 54, Р.С. – 45, Д.О. – 58, Н.Д. – 74, С.Р. – 48. К.Л. – 72.

Вправа 4. Встановіть взаємозв'язок між учнями правильно розв'язувати задачі двох типів за допомогою рангової кореляції Спірмена, використовуючи дані таблиці 2.

Таблиця 2.

№ пор.	Учні	Кількість правильно розв'язаних задач	
		Перший тип (x)	Другий тип (y)
1.	Р.О.	19	17
2.	П.І.	17	14
3.	С.В.	16	20
4.	Ф.І.	14	18

5.	К.П.	11	3
6.	Н.Н.	7	12
7.	Д.В.	5	6
8.	А.О.	3	8
9.	Р.І.	2	4

VI. Письмова робота за підсумками тем 1-4.

Орієнтовні питання та завдання для письмового контролю.

1. Основні поняття і предмет психодіагностики.
2. Завдання та структура психодіагностики.
3. Вимоги до авторів та видавництв тестів.
4. Професійно-етичні норми психологічної діагностики.
5. Методи дослідження особистості.
6. Формалізовані та неформалізовані методи.
7. Валідність діагностичної методики.
8. Надійність та достовірність діагностичної методики.
9. Стандартизованість діагностичної методики.
10. Проблема вимірювання в психодіагностиці.

Література

1. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – с. 124-161
2. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – с.289-300
3. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара, 2000. – с.151-174
4. Гласс Дж., Стенлі Дж. Статистичні методи в педагогіці і психології. - М., Прогрес, 1976
5. Загальна, вікова і педагогічна психологія. Практикум. / Ред. Д.Ф.Ніколенка. – К., 1980. - с.12-18
6. Психологическая диагностика / Ред. К.М.Гуревич, Е.М.Борисова. – М.,1997
7. Психологический словарь /Ред. А.В.Петровский, М.Г.Ярошевский. – М., 1990

Семінарське заняття № 7

Тема. Спостереження як метод збору психологічної інформації

I. Розкрийте сутність понять: спостереження, спостережливість, сильні і слабкі сторони спостереження, види спостереження: включене, стороннє, приховане, зовнішнє, інтроспекція, лонгітюдне, вибіркоче, вільне, структуроване, признакова система, система категорій, шкала рейтингу.

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Спостереження як метод дослідження в психодіагностиці.
2. Класифікація спостережень.
3. Етапи наукового спостереження.
4. Процедури реєстрації результатів наукового спостереження.

III. Завдання для письмового опрацювання

1. Користуючись Додатками Г, опрацюйте карту спостережень Скотта.
2. Опрацюйте методикy дослідження рівня спостережливості.
3. Підготуйте анотацію статті з фахового журналу (Карабаєва І.І. Експериментально-психологічне обстеження обдарованих дітей старшого дошкільного віку/ І.І.Карабаєва // Обдарована дитина. – 2008. - №9. – С33-40)
4. **Підготуйте реферати на тему:**
  - а) Значення спостереження у педагогічній діяльності.
  - б) Формування спостережливості школярів.
  - в) Спостережливість як одна з професійних якостей педагога.

VI. Питання для самоконтролю

1. Вкажіть основні особливості методу наукового спостереження.
2. Відмінність понять «спостереження» і «спостережливість».
3. Якими прийомами можна сформувати спостережливість?
4. Вкажіть основні етапи проведення наукового спостереження.
5. В який спосіб фіксуються результати наукового спостереження?

Література

1. Психодіагностика / під ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – С.92-94
2. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – С.280-288.
3. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – С.99-107
4. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара, 2000. – С.3-15
5. Туриніна О.Л. Практикум з психології: Нав. посіб. – К.:МАУП, 2007. – С.4-21
6. Волошина В.В., Волинська Л.В. Загальна психологія: Практикум: Нач. посіб. – К.: Каравела, 2010. – С.51-64
7. Карабаєва І.І. Експериментально-психологічне обстеження обдарованих дітей старшого дошкільного віку/ І.І.Карабаєва // Обдарована дитина. – 2008. - №9. – С33-40

Семінарське заняття № 8

Тема. Методи опитування в психодіагностиці

I. Розкрийте сутність понять

бесіда, експериментальна бесіда, інтерв'ю, респондент, стандартизоване інтерв'ю, діагностичне інтерв'ю, пілотажне інтерв'ю, анкетування, види запитань: відкриті, закриті, прямі, непрямі, фільтри, інформаційні, питання-контактери.

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Інтерв'ю як різновид усного опитувального діагностичного методу.
2. Послідовність проведення інтерв'ю.
3. Бесіда як метод отримання психодіагностичних даних.
4. Анкетування як різновид письмового опитувального діагностичного методу.
5. Композиція анкети. Види анкетування.

III. Завдання для письмового опрацювання

1. Відредагуйте запитання анкети, запропоновані у Додатку В.
2. Підготуйте анкету на тему «Проблеми сучасної початкової освіти».
3. Складіть анкету, спрямовану на виявлення проблем професійної діяльності педагогів. Проведіть письмове опитування спеціалістів різних галузей освіти.
4. Підготуйте реферати на тему:
  - а) Клінічне інтерв'ю як метод отримання інформації про індивідуально-психологічні властивості особистості.
  - б) Особливості телефонного опитування.
  - в) Методи опитування в структурі психолого-педагогічного дослідження.

VI. Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте особливості застосування методу інтерв'ю у процесі дослідження.
2. Яких вимог повинен дотримуватись дослідник у процесі проведення інтерв'ю?
3. Розкрийте переваги та недоліки методу анкетування.
4. З'ясуйте, які основні види запитань використовуються в анкеті?
5. Дайте характеристику етапам підготовки анкети.

Література

1. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – С. 288-296
2. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – С.108-110
3. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара, 2000. – С.151-174
4. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – С. 296-301
5. Ядов В.А. Социологическое исследование. – М., 1972.
6. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. – СПб.: Питер, 2004. С.84-90
7. Клінічна психодіагностика: Практикум/ Ред. М.В.Миколайського. – Івано-Франківськ: Місто, 2006. – С.13-18
8. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология: Практическое руководство. – М.:МЕДпресс, 2001. – С.12-27

Семінарське заняття № 9

Тема. Методи вивчення продуктів діяльності

I. Розкрийте сутність понять: експерт, «дельфійський проект», моніторна група, імпліцитна оцінка, експліцитна оцінка, номінальна шкала, рангова шкала, шкала інтервалів, шкала відношень; контент-аналіз, квантифікація, кодувальна матриця, одиниці аналізу, одиниці рахунку, факторний аналіз.

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Експертне оцінювання у психологічному дослідженні.
2. Послідовність експертного оцінювання.
3. Типи вимірювальних шкал.
4. Контент-аналіз як експертно-діагностична процедура психологічного дослідження
5. Послідовність контент-аналізу.
6. Спеціальні математично-статистичні способи контент-аналізу.

III. Завдання для письмового опрацювання.

1. У запропонованому бланку (Додаток Д) проведіть експертну оцінку якостей особистості керівника та способів керівництва, внесіть дані у таблицю та підрахуйте:
  - ✓ суму балів, виставлених в цілому кожним експертом;
  - ✓ середній бал кожного експерта;e
  - ✓ суму балів, виставлених всією групою експертів по кожній окремій характеристиці;
  - ✓ середні бали групи по окремих характеристиках;
  - ✓ загальну суму балів всіх експертів;
  - ✓ загальний середній бал групи експертів.
2. Опишіть, як можна організувати експертне оцінювання впливу навчання студентів на динаміку їх втомлюваності протягом робочого тижня.
3. Виконайте контент-аналіз на матеріалі методики незакінчених речень Б.Форера (Додатки Е). Результати контент-аналізу внесіть у таблицю.

VI. Питання для самоконтролю

1. В чому полягає особливість експертного оцінювання порівняно з іншими методами опитування?
2. Яких помилок слід уникати під час проведення експертизи?
3. З яких причин можуть появлятися викривлення достовірності результатів при проведенні експертного оцінювання?
4. В чому полягають особливості контент-аналізу?
5. Як здійснюється контент-аналіз?
6. Які можливі помилки при реалізації даного методу?

Література

1. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – С. 301-307
2. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. – К., «Слово», 2009. – С.115-117
3. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара, 2000. – С.191-217
4. Інгенкамп К. Педагогічна діагностика. – М., 1991
5. Основи психодіагностики / Ред. А.Г. Шмелев. – Р-н-Д., 1996. – С.354-370
6. Шошин П.Б. Метод експертних оцінок. – М., 1987

Семінарське заняття № 10

Тема. Діагностика готовності дітей до школи

I. Розкрийте сутність понять педагогічний підхід, психологічний підхід, внутрішня позиція школяра, інтелектуальна готовність до шкільного навчання, емоційний компонент, особистісний компонент, дезадаптація, причини шкільної дезадаптації першокласників.

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Завдання і функції шкільної психодіагностики.
2. Психолого-педагогічні проблеми.
3. Психодіагностика готовності дитини до школи.
4. Компоненти готовності дитини до навчання у школі.
5. Варіанти розвитку дітей.
6. Процедура визначення готовності дитини до школи.

III. Завдання для письмового опрацювання.

1. Ознайомтеся з варіантом експериментальної бесіди, розробленої Н.І. Гуткіною, з виявлення внутрішньої позиції школяра (Додаток Є)
2. На основі карти «Історія розвитку дитини», складіть карту готовності дитини до школи на основі об'єктивних даних про дитину та відомостей про її родину.
3. Ознайомившись із Меморандумом дітей для своїх батьків, складіть власний. Варіант.
4. **Підготуйте реферати на тему:**
  - а). Прояви дезадаптації та причини її виникнення;
  - б). Особливості психодіагностики дитячих страхів у молодшому шкільному віці;
  - в). Поради батькам, як підготувати дитину до школи.

VI. Питання для самоконтролю

1. Як психодіагностичне забезпечення освітніх та виховних завдань розподіляється між педагогом і психологом?
2. Чому діагностика сформованості навчальних навичок не є достатньою для визначення рівня готовності до школи?
3. Охарактеризуйте фактори ризику, які впливають на психічний розвиток дошкільника.
4. Проаналізуйте особливості психодіагностики дітей-дошкільників.
5. Назвіть та охарактеризуйте варіанти розвитку 6-7літніх дітей.

Література

1. Психодіагностика / під ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – С.104-124
2. Галян І.М. Психодіагностика. – Київ, 2009. – С. 315-344
3. З досвіду роботи регіональних психологічних служб системи освіти України/ За ред. В.Г.Панка та І.І. Цушка. – К., 2004. – С.100-135
4. Адаптація дітей у 1,5.10 класах./ упоряд. Т.Червонна. – К.: Шкільний світ, 2008. – С.7-34

Семінарське заняття № 11

Тема. Соціометричний метод дослідження групи

I. Розкрийте сутність понять соціометрія, вибір, соціометричний критерій, види критеріїв: комунікативні, гностичні, соціометрична картка, соціоматриця, соціограма; типи соціограм; соціометричні індекси.

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Соціально-психологічні явища в групі.
2. Систематизація методик.
3. Основні поняття та процедури соціометрії.
4. Особливості виявлення референтометричної структури.
5. Методики діагностики міжособистісних взаємин.

III. Завдання для письмового опрацювання.

1. Складіть наступний перелік критеріїв для соціометрії підлітків, старших школярів чи студентів:
  1. Комунікативний позитивний.
  2. Комунікативний негативний.
  3. Гностичний позитивний.
  4. Гностичний негативний.
  5. Одинарний позитивний.
  6. Одинарний негативний.
2. Виконайте за запропонованими даними соціометрію групи (соціоматриця, соціограму концентричну, індекси статусу для 5 осіб, психологічної взаємності). Зробіть висновки. Всього 9 осіб (хлопці 1,6,8,9)
  - 1-й вибрав 2 і 8, відкинув 4 і 6; 6-й вибрав 8, відкинув 1 і 4;
  - 2-й вибрав 1 і 8, відкинув 7 і 9; 7-й вибрав 2 і 8, відкинув 1 і 6;
  - 3-й вибрав 9 і 8, відкинув 4 і 1; 8-й вибрав 2 і 4, відкинув 3;
  - 4-й вибрав 7 і 5, відкинув 1 і 6; 9-й вибрав 5 і 8, відкинув 7 і 6;
  - 5-й вибрав 4 і 8, відкинув 3 і 6.
3. Виконайте соціометричне дослідження студентської групи.

VI. Питання для самоконтролю

1. Назвіть ознаки малої групи.
2. Що передбачає психологічне вивчення групи?
3. Назвіть основні групи методик діагностики міжособистісних взаємин.
4. Які критерії використовуються під час соціометричного дослідження групи?
5. В чому полягає сутність референтометрії?
6. Які недоліки та переваги різних груп методик діагностики міжособистісних взаємин?

Література

1. Психодіагностика / під ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. – Київ: Ельга, 2004. – С.300-316
2. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. - Івано-Франківськ, 2008. - С.164-180
3. Рубін О.А., Белей М.Д. Практична психологія в школі. – Івано-Франківськ, 1994. – С.42-65
4. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара, 2000. – С.175-190
5. Волков И.Л. Методы социометрических измерений в социально-психологических исследованиях. – Л., 1970.

Семінарське заняття № 12

Тема. Візуальна діагностика

I. Розкрийте сутність понять: візуальна діагностика, невербальні засоби спілкування, проксемика, кінесика, візуальне спілкування, оптико-кінетична система, паралінгвістична і екстралінгвістична системи, міміка, пантоміміка.

II. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення.

1. Фізіологічне підґрунтя рухових дій.
2. Візуальна діагностика ходи та статичного положення тіла.
3. Значення міміки. Значення виразу очей.
4. Візуальні ознаки фонового настрою.
5. Фізіогномічний аналіз людини.

III. Завдання для письмового опрацювання

1. Опрацювання проєктивних методик для виявлення особливостей емоційної сфери.
  - а) Дослідження емоційної збудливості та емоційної стійкості за методикою Ф.С. Спінгака.
  - б) Дослідження прогнозування особливостей агресивної поведінки за допомогою проєктивної методики «Тест руки» В.Брайкліна, З.Піотровського, Е.Вагнера.
2. Робота над виділенням зовнішніх ознак емоцій. Фіксація характеру емоційних проявів.
3. Робота з еталонами емоційної виразності за допомогою структурування основних емоцій (любов, здивування, страх, гнів, огида, зневага) А. Шлосберга.
4. Підготуйте реферати на тему:
  - а) Особливості особистості, які необхідно враховувати під час візуальної діагностики.
  - б) Закони та закономірності, які визначають поведінку людини.
  - в) Аудіовізуальна діагностика природних розумових здібностей та моральних якостей.

VI. Питання для самоконтролю

1. В чому полягає особливість візуального діагностування?
2. Вкажіть, які системи виділяють у структурі невербальної комунікації?
3. Які особливості має читання візуальних проявів?
4. Що найбільше впливає на процес інтерпретації невербальних проявів?
5. Що складає фізіологічне підґрунтя рухових дій?
6. Вкажіть, які існують загальні, середньостатистичні особливості, властиві більшості людей візуальні ознаки, які показують фоновий психоемоційний стан?

Література

1. Морозов О.В. Патопсихологічний аналіз особистості в правоохоронній практиці. – К., 2009. – С.79-112
2. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія. – К., Альма-матер, 2005. – С.208-214
3. Аллан Пиз. Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестам. – М., 1995. – 257с.
4. Дерябо С., Ясвин В. Гроссмейстер общения. – Луганськ, 1998. – 186с.
5. Семиченко В.А. Психологія емоцій. – К.:“Магістр-S”, - 1998. – С. 62-98

Розділ III. Зміст завдань для самостійної роботи студентів

№ лекції	№ п/п	Зміст завдань
1.	1. 2. 3.	Донаукове використання психодіагностичних процедур. Історичні етапи становлення психологічної діагностики. Психодіагностика в Україні: ретроспективний аналіз.
2.	1. 2. 3. 4.	Етика психодіагностичного обстеження. Психодіагностика, психокорекція та психологічне консультування. Наукова відповідальність та етика дослідника. Мистецтво спілкування та культура поведінка дослідника.
3.	1. 2. 3.	Типологія методів за С.Л. Рубінштейном. Класифікація основних емпіричних методів за В.М. Дружиніним. Етапи психодіагностичного вивчення особистості.
4.	1. 2. 3. 4.	Інтелектуальні здібності людини. Підходи до трактування поняття “інтелект”. Креативність як система творчих здібностей. Поняття та вимоги до вибірки в психодіагностичному дослідженні. Форми обліку результатів дослідження.
5.	1. 2. 3.	Історія проєктивної психодіагностики. Використання проєктивних методик в роботі з досліджуваними різних вікових груп. Значення проєктивного підходу у дослідженні неусвідомлюваних явищ психіки.
6.	1. 2.	Основні поняття математичної статистики. Статистична обробка результатів психолого-педагогічного дослідження.
7.	1. 2. 3.	Використання загальнонаукових логічних методів в якості основи теоретичного психолого-педагогічного дослідження. Роль спостереження та самоспостереження у психодіагностиці. Особливості інтроспекції.
8.	1. 2.	Метод вивчення психолого-педагогічної наукової та методичної літератури, архівних матеріалів. Метод експерименту в психолого-педагогічних дослідженнях.
9.	1. 2.	Методи вивчення продуктів діяльності та узагальнення передового педагогічного досвіду. Порівняльно-історичні методи психолого-педагогічного дослідження.
10.	1. 2. 3.	Діагностика тривожності у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Психологічна діагностика агресивності та невпевненості у дітей дошкільного віку. Діагностика раннього дитячого аутизму.
11.	1. 2. 3.	Морально-психологічний клімат групи. Психологія взаємовідносин в малих групах. Психодіагностика дитячо-батьківський стосунків.
12.	1. 2. 3. 4.	Візуальна психодіагностика та її застосування у психологічні практики. Аудіодіагностика та її значення у роботі психолога. Графологія і пізнання особистості. Аналіз характеру людини та її проблем на основі наявних захворювань.

Орієнтовні завдання для контролю знань студентів

Психодіагностичний диктант за вивченим лекційним матеріалом

Перелік запитань для психодіагностичного диктанту

Запитання до лекції 1

1. Найбільш загальним визначенням психодіагностики є...
2. Предметом психодіагностики є...
3. Структуру психодіагностики як теоретичної (наукової) дисципліни становить...
4. Серед основних психодіагностичних завдань, які виникають у діяльності практичного психолога в системі освіти виділяють...
5. Специфіка постановки психодіагностичних завдань у клінічній практиці пов'язана з...

Запитання до лекції 2

1. Понятійний апарат, який відображає структуру психологічної діагностики описується системою понять...
2. Суб'єктом психодіагностики виступає..., а її об'єктом....
3. Психодіагностичний метод конкретизується в основних діагностичних підходах...
4. На другому етапі психодіагностичного процесу з метою забезпечення отримання достовірних та однозначних діагностичних результатів має бути реалізована...
5. Видатний вітчизняний психолог Л. С. Виготський вказував на системний характер психологічного діагнозу, в структурі якого виділив такі його рівні...

Запитання до лекції 3

1. Засоби, якими користується сучасна психодіагностика, за своєю якістю розподіляються на...
2. До формалізованих методик належать...
3. Для формалізованих методик характерна...
4. До малоформалізованих методик належать...
5. Вербальні і невербальні тести це...
6. Апаратурні тести – це...
7. За ступенем формалізованості спостереження буває...

Запитання до лекції 4

1. У психодіагностиці під тестуванням розуміють...
2. Для проведення психодіагностичного обстеження дослідник повинен підібрати **батарею тестів**, а також враховувати наступні вимоги...
3. Стандартизованість – це...
4. Репрезентативність – це...
5. Надійність визначає...
6. Причинами недостатньої надійності тестів є...
7. Валідність – це...
8. За часом виконання тести бувають...

Орієнтовні завдання для контролю знань студентів

Запитання до лекції 5

1. Навмисне, цілеспрямоване сприймання психічних особливостей обстежуваних при одночасному фіксуванні проявів їх поведінки називається...
2. ... здатність помічати істотні, характерні, а також малопомітні властивості предметів і явищ.
3. Наукове спостереження відрізняється від життєвого такими властивостями...
4. Метод одержання інформації у процесі усного безпосереднього спілкування, який передбачає реєстрацію та аналіз відповідей на питання, вивчення особливостей невербальної поведінки опитуваних – це...
5. За метою дослідження виокремлюють інтерв'ю...
6. Особливостями телефонного опитування є ...
7. Вивчаючи походження розумових якостей особистості за самозвітом опитуваних, анкетування у психодіагностиці вперше застосував...
8. Виявлення і дослідження характеристик інформації, які містять тексти і мовні повідомлення – це ...

Запитання до лекції 6

1. В історії дослідження особистості виділяють такі періоди...
2. За К. Роджерсом, суть особистості виражають...
3. Група психодіагностичних методик, завдання яких представлені у вигляді запитань чи тверджень і які призначені для отримання об'єктивних чи суб'єктивних даних зі слів обстежуваних, називаються...
4. За походженням та сферою застосування виділяють три класи рис...
5. Найвідомішою міжнародною класифікацією рис особистості є «велика п'ятірка» властивостей:
6. Найтипівішими проблемами у практиці використання особистісних опитувальників є...

Запитання до теми 7

1. Умовою будь-якого проєктивного дослідження є...
2. Сукупність методик, спрямованих на дослідження особистості людини через її реагування будь-яким способом на неструктуровані або неоднозначні об'єкти і ситуації є...
3. Проєктивні методики вважають суперечливими через...
4. Характерними ознаками для проєктивних методів є
5. Методики доповнення передбачають...
6. До найпоширеніших методик імпресії належить...
7. До методик «Паперу й олівця» належать...

Орієнтовні завдання для контролю знань студентів

Запитання до теми 8

1. У психодіагностиці дітей різного віку беруть до уваги...
2. Під психологічною готовністю до шкільного навчання розуміють...
3. Психологічна готовність дитини до шкільного навчання включає...
4. Педагогічний підхід має на меті виявлення таких вмінь...
5. Основною метою визначення психологічної готовності до шкільного навчання є...
6. Виділяють два аспекти психологічної готовності...

Запитання до теми 9

1. Середні величини являють собою...
2. Середнє арифметичне використовують в тих випадках, коли...
3. Медіаною називається міра середнього положення, яка...
4. Мода – це...
5. Суть закону нормального розподілу вірогідності випадкової величини Гауса полягає в тому, що...
6. Зв'язки (залежності) між двома і більше величинами у статистиці називаються...
7. Для того, щоб встановити чи різниця між середніми значеннями показників ефективності у двох групах є значущою, необхідно...
8. Аналіз взаємозв'язку між великою кількістю змінних здійснюється шляхом використання...

Запитання до теми 10

1. Психологічне вивчення групи включає..
2. Автором соціометричного тесту є...
3. Суть соціометрії полягає у...
4. Соціограма – це...
5. Серед модифікацій соціометричного тесту є..., під якими розуміють...
6. Головним недоліком методик діагностики міжособистісних взаємин на основі встановлення суб'єктивних переваг є...

Запитання до теми 11

1. Форма відображення об'єктивної дійсності в психіці людини, вищий рівень відображення психічного і саморегуляції, який належить тільки людині, називається...
2. Свідомість характеризується...
3. Теорія особистісних конструктів Дж. Келлі, це...
4. Індивід в теорії Дж. Келлі займає ...
5. Підхід Дж. Келлі найбільш чітко реалізовано в...
6. Визначаючи можливий спектр особистісних характеристик, К.Клакхон і Г. Мюррей писали, що людина...
7. Техніка репертуарних решіток охоплює аспект...
8. Основна відмінність ТРР від інших стандартизованих методик полягає в тому, що тут використовуються...
9. Конструкт – це...
10. При складанні репертуарних решіток необхідно враховувати такі три принципи...

Орієнтовні завдання для контролю знань студентів

Запитання до теми 12

1. У цілісному суб'єктивному образі одержаної інформації, змісту інформації, що передається вербальним способом належить ... %, а переважна більшість інформації сприймається у вигляді...
2. Виділяють три візуально-комунікативні системи...
3. У структурі невербальної поведінки виділяють...
4. Ідею про те, що поруч із фізіологічним змістом рухова дія має і психологічний зміст довів...
5. Про низький рівень енергетичного потенціалу, значить про швидку втомлюваність, виснажливість нервової системи свідчить ...
6. Темп мовлення показує...

ВАРІАНТ Б

Перелік запитань і відповідей для самоконтролю студентами

Запитання до лекції 1

1. Психодіагностика (від грецьк. – здатний розпізнавати) – це *психологічна науково-практична дисципліна, що розробляє якісні та кількісні процедури розпізнавання психічних особливостей особистості.*
2. Предметом психодіагностики є *способи і засоби вияву (вимірювання) психічних процесів, властивостей, станів у їхній динаміці, кількісно-якісній специфіці, системних зв'язках і причинних відношеннях.*
3. Структуру психодіагностики як теоретичної (наукової) дисципліни утворює *сукупність чотирьох взаємопов'язаних розділів – семіотичного, технічного, деонтологічного, логічного.*
4. До основних психодіагностичних завдань, які виникають у діяльності практичного психолога в системі освіти, різні автори виділяють такі:
  - 1) *діагностика психологічної готовності до школи;*
  - 2) *контроль за інтелектуальним та особистісним розвитком учнів;*
  - 3) *виявлення причин дезадаптації дитини до умов шкільного навчання, неуспішності та труднощів у навчанні;*
  - 4) *діагностика порушень розвитку;*
  - 5) *відбір у спеціальні класи та школи (з поглибленим вивченням деяких предметів) на основі вивчення структури здібностей та інтересів конкретного учня;*
  - 6) *оцінка програм та методів навчання, ступеня та характеру їхнього впливу на розвиток учнів;*
  - 7) *оцінка ефективності роботи шкіл та вчителів;*
  - 8) *вирішення проблеми "складних дітей" (з делінквентною або девіантною поведінкою, підвищеною агресивністю або конфліктністю тощо);*
  - 9) *вибір профілю освіти, профорієнтація;*
  - 10) *вирішення різноманітних проблем міжособистісної взаємодії (порушення соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі, конфліктні взаємини між учнями та вчителями, відсутність нормальної взаємодії серед школярів тощо.*
5. Специфіка постановки психодіагностичних завдань у клінічній практиці пов'язана з *вивченням індивідуально-психологічних особливостей хворого (структурно-динамічні особливості особистості, ставлення до хвороби, механізми психологічного захисту тощо), які істотно впливають на виникнення, перебіг та закінчення психічної або соматичної хвороби.*

Орієнтовні завдання для контролю знань студентів

Запитання до лекції 2

1. Понятійний апарат, який відображає структуру психологічної діагностики описується системою понять *об'єкт, суб'єкт психодіагностики, психодіагностична ситуація і завдання, психодіагностичні засоби, психодіагностичний процес і психологічний діагноз.*
2. Суб'єктом психодіагностики виступає *група людей, організація або окремих дослідник, а об'єктом – індивідуальна композиція психічних процесів, станів та властивостей особистості дослідженого як багаторівнева ієрархічна функціональна система психічної саморегуляції.*
3. Психодіагностичний метод конкретизується в трьох основних діагностичних підходах – *об'єктивному (тести інтелекту, тести спеціальних здібностей, тести досягнень, тобто на основі успішності, особливостях виконання діяльності), суб'єктивному (діагностика здійснюється на основі повідомлення досліджуваного про самого себе, самооцінювання особливостей своєї поведінки, тобто у формі особистісних опитувальників, опитувальників станів, методик суб'єктивного шкалування) та проєктивному (діагностика здійснюється на основі аналізу взаємодії із зовнішньо нейтральним, який через свою невизначеність стає об'єктом проєкції).*
4. На другому етапі психодіагностичного процесу з метою забезпечення отримання достовірних та однозначних діагностичних результатів має бути реалізована *низка загальнометодологічних принципів, головними з яких є принцип об'єктивності і комплексності (системності).*
5. Видатний вітчизняний психолог Л. С. Виготський вказував на системний характер психологічного діагнозу, в структурі якого виділив такі його рівні: *симптоматичний (констатація та опис виявлених діагностичних ознак), етіологічний (причинне пояснення виявлених симптомів шляхом їх опису) і типологічний, на якому здійснюється перехід від теоретичних узагальнень до теорії особистості.*

Запитання до лекції 3

1. Засоби, якими користується сучасна психодіагностика, за своєю якістю розподіляються на *дві групи: методики високого рівня формалізації і методики мало формалізовані*
2. До формалізованих методик належать *тести, опитувальники, проєктивні техніки і психофізіологічні методики.*
3. Для формалізованих методик характерна *жорстка регламентація процедури обстеження (точне виконання інструкцій, певні способи пред'явлення стимульного матеріалу, невтручання дослідника в діяльність піддослідного тощо), стандартизація (наявність норм або інших критеріїв оцінки результатів), надійність і валідність.*
4. До малоформалізованих методик належать *такі прийоми, як спостереження, опитування, аналіз продуктів діяльності. Ці способи дають дуже цінні відомості про піддослідного, особливо коли предметом вивчення є такі психічні явища, які погано піддаються об'єктивзації (наприклад, суб'єктивні переживання, особистісні сенси) або є надто мінливими (динаміка намірів, станів, настроїв тощо).*
5. Вербальні і невербальні тести це *тести розрізняються за характером стимульного матеріалу. У вербальних тестах основним змістом роботи піддослідних є операції з поняттями, розумові дії, що здійснюються в словесно-логічній формі.*
6. Апаратурні тести – *це такий тип методик, який потребує використання спеціальних технічних засобів або спеціального обладнання для проведення дослідження або реєстрації одержаних даних.*
7. За ступенем формалізованості спостереження буває *неконтрольованим (дослідник користується загальним принциповим планом) і контрольованим (реєстрація поведінки відбувається за детально розробленою процедурою).*

Орієнтовні завдання для контролю знань студентів

Запитання до лекції 4

1. У психодіагностиці під тестуванням розуміють *стандартизоване дослідження, призначене для встановлення кількісних і якісних індивідуально-психологічних відмінностей.*
2. Для проведення психодіагностичного обстеження дослідник повинен підібрати батарею тестів, а також враховувати наступні вимоги:
  1. *Бути ознайомлений із теоретичною концепцією на якій базується тест.*
  2. *Добре знати діагностичні цілі та призначення тесту.*
  3. *Володіти інформацією для якої саме вибірки досліджуваних адаптований даний тест.**Довільна зміна галузі застосування чи її розширення може призвести до помилкових висновків.*
4. *Знати психометричні характеристики тесту: стандартизація, надійність, валідність, репрезентативність, дискримінативність.*
3. *Стандартизованість – це позначення одноманітності вимог до всіх умов тестування та інструкцій до його проведення та обробки результатів, а також переведення «сирих», первинних тестових балів, які відображають кількість виконаних завдань у більш узагальнену шкалу, яка характеризує міру вираженості даної психічної якості чи функції.*
4. *Репрезентативність – це особлива якість, яка дозволяє поширювати одержані висновки на всю генеральну сукупність. Склад експериментальної вибірки повинен представляти (моделювати) генеральну сукупність, оскільки висновки, одержані в експерименті, надалі переносять (екстраполюють) на всю генеральну сукупність.*
5. *Надійність визначає наскільки придатний тест, чи дійсно він виконує свої функції.*
6. Причинами недостатньої надійності тестів є:
  - a. *різноманітність ситуаційних умов дослідження, які кожного разу змінюються (відмінності в манері поведінки особи, яка проводить тестування, наявність по сторонніх перешкод, непередбачена присутність інших осіб, варіативність освітленості приміщення і температури повітря тощо);*
  - b. *недосконалість розробленого тесту (нечіткість інструкцій, принципова різноплановість завдань, припущення суб'єктивності при інтерпретації результатів тощо);*
  - c. *зміни внутрішнього стану обстежуваних (втомленість, роздратованість, апатія, нервозність тощо), а також їх ставлення до тестування.*
7. *Валідність – це комплексна характеристика тесту, яка вказує на обґрунтованість та ефективність його застосування.*
8. За часом виконання тести бувають двох видів:
  - *швидкості, в яких основним показником роботи обстежуваних є час виконання завдань. Оцінюється або загальна кількість правильно виконаних завдань за певний час, або об'єм часу, витраченого на виконання тесту.*
  - *результативності, де показник швидкості роботи обстежуваних не впливає на результати тестування. Часове обмеження, якщо воно і є, не є жорстким і сприяє забезпеченню стандартизації процедури вимірювання.*

Запитання до лекції 5

1. Навмисне, цілеспрямоване сприймання психічних особливостей обстежуваних при одночасному фіксуванні проявів їх поведінки називається *спостереженням.*
2. *Спостережливість – здатність помічати істотні, характерні, а також малопомітні властивості предметів і явищ.*
3. Наукове спостереження відрізняється від життєвого такими властивостями:
  - *цілеспрямованістю, оскільки спостерігач повинен чітко розуміти, що і для чого він сприйматиме, інакше його діяльність буде реєстрацією окремих подразників, а істотний матеріал не буде враховано;*

Орієнтовні завдання для контролю знань студентів

- систематичністю, що дає змогу розрізнити випадкове і типове, закономірне;
  - планомірністю, що обумовлює, як, коли, де, за яких умов здійснити спостереження;
  - аналітичністю, яка не тільки констатує факти, а й пояснює, виявляє їх психологічну природу;
  - реєстрацією результатів, що виключає помилки пам'яті, допомагає уникати суб'єктивізму висновків і узагальнень;
  - оперуванням системою однозначних понять, спеціальних термінів, що сприяють чіткому і недвозначному позначенню матеріалу, який спостерігається, а також однаковості можливих інтерпретацій.
4. Метод одержання інформації у процесі усного безпосереднього спілкування, який передбачає реєстрацію та аналіз відповідей на питання, вивчення особливостей невербальної поведінки опитуваних – це інтерв'ювання.
  5. За метою дослідження виокремлюють:
    - діагностичне інтерв'ю, використовуване на ранніх етапах психотерапії як засіб проникнення у внутрішній світ клієнта і розуміння його проблем;
    - клінічне інтерв'ю, застосовуване як терапевтична бесіда, спосіб надання психологічної допомоги в усвідомленні людиною внутрішніх проблем, конфліктів, прихованих мотивів поведінки, шляхів саморозвитку.
  6. Особливостями телефонного опитування є побудова вибірки, формулювання запитань та конструювання опитувальника.
  7. Вивчаючи походження розумових якостей особистості за самозвітом опитуваних, анкетування у психодіагностиці вперше застосував у 80-ті роки XIX ст. англійський учений Френсіс Гальтон.
  8. Виявлення і дослідження характеристик інформації, які містять тексти і мовні повідомлення – це контент-аналіз.

Запитання до теми 6

1. Середні величини являють собою узагальнену характеристику кількісно однорідної сукупності за конкретною кількісною ознакою.
2. У психолого-педагогічних дослідженнях переважно використовують середнє арифметичне, середнє квадратичне, медіану, моду.
3. Середнє арифметичне використовують в тих випадках, коли між досліджуваною властивістю і даною ознакою є прямо пропорційна залежність.
4. Мода – це типове значення ознаки, яке зустрічається найчастіше.
5. Суть закону нормального розподілу вірогідності випадкової величини Гауса полягає в тому, що при вимірюванні деякої ознаки в даній сукупності елементів завжди мають місце відхилення в обидві сторони від норми внаслідок великої кількості неконтрольованих причин, при цьому чим більше відхилення, тим рідше воно зустрічається.
6. Зв'язки (залежності) між двома і більше величинами у статистиці називаються кореляцією.
7. Для того, щоб встановити чи різниця між середніми значеннями показників ефективності у двох групах є значущою, необхідно обчислити статистичну достовірність цієї різниці за допомогою *t*-критерію Ст'юдента.
8. Аналіз взаємозв'язку між великою кількістю змінних здійснюється шляхом використання багатомірних методів статистичної обробки – факторний аналіз, кластерний аналіз, дисперсійний аналіз, регресійний аналіз, латентно-структурний аналіз, багатомірне шкалювання.

Орієнтовні завдання для контролю знань студентів

Запитання до лекції 7

1. В історії дослідження особистості виділяють такі періоди: *філософсько-літературний, клінічний, експериментальний*.
2. За К. Роджерсом, суть особистості виражають її *самосвідомість, суб'єктивність, здатність діяти свідомо і відповідально*.
3. Група психодіагностичних методик, завдання яких представлені у вигляді запитань чи тверджень і які призначені для отримання об'єктивних чи суб'єктивних даних зі слів обстежуваних, називаються *особистісними опитувальниками*.
4. За походженням та сферою застосування виділяють три класи рис: *конституціональні (зумовлені властивостями організму, його конституцією), індивідні (зумовлені досвідом життєдіяльності у певних ситуаціях), особистісні (зумовлені внутрішньою роботою особистості над аналізом та прогнозуванням власної поведінки)*.
5. Найвідомішою міжнародною класифікацією рис особистості є «велика п'ятірка» властивостей:
  - d. *екстраверсія (активність);*
  - e. *дружелюбність (злагода);*
  - f. *усвідомленість (самоконтроль);*
  - g. *емоційна стабільність (впевненість в собі);*
  - h. *інтелектуальна свобода (відкритість досвіду).*
6. Найтипівішими проблемами у практиці використання особистісних опитувальників є *проблема соціальної бажаності відповідей та проблема розуміння питань досліджуваними та мінливості їхньої відповіді*.

Запитання до теми 8

1. Умовою будь-якого проективного дослідження є *невизначеність тестової ситуації, що дає змогу особистості виявляти властиві їй способи поведінки*.
2. Сукупність методик, спрямованих на дослідження особистості людини через її реагування будь-яким способом на неструктуровані або неоднозначні об'єкти і ситуації є *проективними методиками*.
3. Проективні методики вважають суперечливими через *недостатню валідність думок різних експертів, однак їх широко використовують*.
4. Характерними ознаками для проективних методів є
  - i. *неструктурованість, невизначеність стимульного матеріалу;*
  - j. *стисле, узагальнене формулювання інструкцій, що передбачають самовираження і фантазію;*
  - k. *створення атмосфери доброзичливості та відсутності оцінних суджень дослідника;*
  - l. *неінформованість досліджуваного про діагностичне значення його дій і слів.*
5. Методики доповнення передбачають *завершення фрази чи історії*.
6. До найпоширеніших методик імпресії належить «Тест Люшера».
7. До методик «Паперу й олівця» належать «Малюнок сім'ї», «Дім-дерево-людина», «Дерево».

Орієнтовні завдання для контролю знань студентів

Запитання до теми 9

1. У психодіагностиці дітей різного віку беруть до уваги *вікову норму розвитку, недоліки у розвитку, відхилення, дисгармонії розвитку, аномалії розвитку, деформації розвитку.*
2. Під психологічною готовністю до шкільного навчання розуміють *необхідний і достатній рівень психічного розвитку дитини для освоєння шкільної навчальної програми в умовах навчання в колективі однолітків.*
3. Психологічна готовність дитини до шкільного навчання включає *підходи педагогічний і психологічний.*
4. Педагогічний підхід має на меті виявлення таких вмінь: *рахувати, писати, розповідати.*
5. Основною метою визначення психологічної готовності до шкільного навчання є *профілактика шкільної дезадаптації.*
6. Виділяють два аспекти психологічної готовності – *особистісну (мотиваційну) та інтелектуальну готовність до школи.*

Запитання до теми 10

1. Психологічне вивчення групи включає *оцінку групових соціально-психологічних процесів, спілкування, внутрішньо колективну поведінку окремих членів групи, оцінку динамічної структури колективу, оцінку групових соціально-психологічних утворень.*
2. Автором соціометричного тесту є *Джекоб Морено.*
3. Суть соціометрії полягає у *виборі досліджуваним інших членів групи для проведення спільної діяльності у контрольованих умовах.*
4. Соціограма – це *графічне зображення структури міжособистісної взаємодії у групі, в якій чітко простежуються позитивні і негативні вибори, зроблені кожним членом групи.*
5. Серед модифікацій соціометричного тесту є *аутосоціометричні методиками, під якими розуміють такі засоби вивчення взаємин та їхнього усвідомлення, в яких обстежувані самі «вимірюють» взаємини людей один до одного і до себе.*
6. Головним недоліком методик діагностики міжособистісних взаємин на основі встановлення суб'єктивних переваг є *така ж методологічна проблема, що існує в інтроспективному методі загальної психології.*

Запитання до теми 11

1. Форма відображення об'єктивної дійсності в психіці людини, вищий рівень відображення психічного і саморегуляції, який належить тільки людині, називається *свідомістю.*
2. Свідомість характеризується *активністю, інтенційністю, здатністю до рефлексії, самопостереження, мотиваційно-ціннісним рівнем та різними рівнями усвідомленості.*
3. Теорія особистісних конструктів Дж. Келлі, це *«уявлення про те, як людина може почати рух із стану, який визначається нею як незнання, і як вона може переходити із одного рівня на інший, долаючи власний догматизм».*
4. Індивід в теорії Дж. Келлі займає *центральне місце в якості активного конструктора світу.*
5. Підхід Дж. Келлі найбільш чітко реалізовано в *техніках репертуарних решіток.*

Орієнтовні завдання для контролю знань студентів

---

6. Визначаючи можливий спектр особистісних характеристик, К.Клакхон і Г. Мюррей писали, що людина в чомусь схожа на всіх людей, в чомусь схожа на окремих і в чомусь не схожа ні на кого іншого.
7. Техніка репертуарних решіток охоплює аспект *ідеографічний*.
8. Основна відмінність ТРР від інших стандартизованих методик полягає в тому, що тут використовуються *не задані ззовні, а власні, які «викликаються» в самого обстежуваного, конструкти*.
9. Конструкт – це *«референтна вісь», основний параметр оцінки*.
10. При складанні репертуарних решіток необхідно враховувати такі три принципи: *принцип біполярності конструкта, принцип індивідуальності, принцип діапазону застосування конструкта*.

Запитання до теми 12

1. У цілісному суб'єктивному образі одержаної інформації, змісту інформації, що передається вербальним способом належить *близько 7%*, а переважна більшість інформації сприймається у вигляді *невербальних знаків спілкування*.
2. Виділяють три візуально-комунікативні системи: *габітус, соціальне оформлення зовнішності, будь-які значущі рухи або кінетика*.
3. У структурі невербальної поведінки виділяють *кінетичну (рухову), просодичну (емоційну), екстралінгвістичну (позамовну) та ольфакторну (нюхову) системи*.
4. Ідею про те, що поруч із фізіологічним змістом рухова дія має і психологічний зміст довів *І.М. Сеченов у 1901р.*
5. Про низький рівень енергетичного потенціалу, значить про швидку втомлюваність, виснажливість нервової системи свідчить *загальмованість мовлення, наявність тривалого латентного періоду між поставленим запитанням і відповіддю на нього, сповільнений темп передачі інформації, плутання слів тощо*.
6. Темп мовлення показує *швидкість перебігу психічних процесів і визначається кількістю слів за одну хвилину*.

Перелік питань для здачі модулів з курсу

---

1. Предмет і завдання психодіагностики.
2. Особливості сучасної психодіагностики як теоретичної дисципліни та практичної діяльності.
3. Зв'язок психодіагностики з іншими дисциплінами.
4. Завдання психодіагностики на сучасному етапі.
5. Історичні етапи становлення психологічної діагностики.
6. Засоби психодіагностики: об'єктивний, суб'єктивний, та проєктивний підхід.
7. Етика психодіагностичного обстеження.
8. Наукова відповідальність та етика дослідника.
9. Мистецтво спілкування та культура поведінка дослідника.
10. Послідовність проведення обстеження.
11. Психологічна сутність тесту.
12. Основні якісні характеристики тесту.
13. Цілі дослідження.
14. Переваги та недоліки тестування.
15. Види тестових завдань.
16. Методичне забезпечення тестування.
17. Підходи до класифікація психодіагностичних методів. 18. Методи дослідження особистості. Опитувальники. Проєктивні методи, психофізіологічні методи.
19. Надійність та валідність тестів. Стандартизація і норми тестових показників.
20. Методичне забезпечення тестування.
21. Рекомендації до складання комплекту методик.
22. Основні типи установок на відповіді.
23. Соціокультурна адаптованість тесту.
24. Поняття про здібності.
25. Тести здібностей.
26. Психодіагностика інтелекту.
27. Сутність інтелекту, підходи до його вивчення та моделі структури.
28. Основні тести діагностування інтелекту.
29. Діагностика пізнавальних здібностей як складових інтелекту: психодіагностика різних видів пам'яті («Піктограми», «Запам'ятовування безглузких складів», «Запам'ятовування не пов'язаних між собою слів»).
30. Особливості дослідження індивідуальних особливостей мислення («Порівняння понять», «Виключення понять», «Тлумачення прислів'їв», методика Вігоського-Сахарова).
31. Дослідження різних видів уваги (різні види коректурної проби, таблиці Шульте, «Переплутані лінії»).
32. Тести креативності.
33. Тести спеціальних здібностей.
34. Тести моторних здібностей: шкала оцінювання моторики Озерецького, теплінг-тест.
35. Тести досягнень (тести успішності).
36. Етапи розробки неформального тесту досягнень.
37. Особистісні опитувальники. Теоретичні концепції особистості.
38. Діагностування внутрішнього світу особистості.
39. Сутність проєкції в психодіагностиці.
40. Проєктивні методи дослідження особистості.
41. Психодіагностика міжособистісних взаємин.
42. Нетестові методи у психодіагностиці.
43. Спостереження, експертне оцінювання та контент-аналіз у психодіагностиці.
44. Професійно-етичні норми в психодіагностиці.
45. Методика САН.

Перелік питань для здачі модулів з курсу

---

46. Тест М. Люшера.
47. Тест Д.Векслера.
48. Тест Амтхауера.
49. Тест Дж.Равена.
50. Тест С. Розенцвейга.
51. Соціометрія Дж.Морено.
52. Опитувальник міні-мульт.
53. Методика Д-Д-Л.
54. Методика "Дерево" Д. Лампени.

Орієнтовні завдання для тестового контролю знань

---

1. Інтерес до розкриття сутності людини як центру Всесвіту, до особистості, її психічного та інтелектуального буття інтерес проявився:
  - а) в епоху Відродження;
  - б) на Далекому Сході;
  - в) у Вавилоні;
  - г) у Давньому Єгипті.
2. Методи спостереження, опитування, аналіз документів почали запроваджувати у:
  - а) XII столітті;
  - б) XX столітті;
  - в) XIX столітті;
  - г) XXI столітті.
3. Тести як стандартизовані вимірювальні процедури були розроблені у:
  - а) 1898 році;
  - б) 1884 році;
  - в) 1884-1885 р.р.;
  - г) 1900 році.
4. Пацієнти віком від 5 до 80 років могли за невелику плату перевірити свої фізичні якості, фізіологічні можливості організму та психічні властивості під час досліджень:
  - а) Френсіса Гальтона;
  - б) Зігмунда Фрейда;
  - в) Жана Ерістоля;
  - г) Едуарда Сегена.
5. Першу спробу наукового вимірювання інтелектуальних здібностей здійснено:
  - а) Альфредом Біне;
  - б) Теодором Сімоном;
  - в) Володимиром Бехтеревим;
  - г) Альфредом Біне та Теодором Сімоном.
6. Психодіагностика – це наука галузь психологічного знання, яка:
  - а) вивчає кількісну характеристику здатності тестового завдання диференціювати досліджуваних за рівнем їх підготовленості;
  - б) виявляє та досліджує характеристик інформації, які містять тести і мовні повідомлення;
  - в) розробляє теорію, принципи та інструменти оцінювання та вимірювання індивідуально-психологічних особливостей особистості, а також зміни соціального оточення, в якому здійснюється життєдіяльність особистості;
  - г) встановлює сукупність методичних та організаційних заходів, що забезпечують розроблення тестів, підготовку і проведення процедури вимірювання рівня підготовленості досліджуваних, а також оброблення та аналіз результатів.
7. Особистісні та спеціальні запитальники, характерологічні запитальники, актуальні та ретроспективні інтерв'ю, герменевтичні методики належать до:
  - а) об'єктивних;
  - б) суб'єктивних;
  - в) проєктивних;
  - г) тестів дії.
8. Катартичні, імпресивні, адитивні, інтерпретаційні, конструктивні, конститутивні тести належать до:
  - а) об'єктивних;
  - б) суб'єктивних;
  - в) проєктивних;
  - г) тестів дії.

Орієнтовні завдання для тестового контролю знань

9. Засновані на уявленні про можливість вимірювання результативності, способу та особливостей виконання діяльності людини

- а) об'єктивні методики;
- б) суб'єктивні методики;
- в) проєктивних методики;
- г) тести досягнень.

10. Автор тесту, який опирається на ієрархічну теорію інтелекту, оцінює загальний генеральний фактор, а також вербальний і невербальний інтелект:

- 1) Термен;
- 2) Векслер;
- 3) А.Біне;
- 4) Амтхауер.

11. Результат психодіагностичного обстеження, який носить комплексний і системний характер, містить опис структури виявлених психічних властивостей та можливий прогноз майбутньої поведінки індивіда – це:

- а) соціокультурний норматив;
- б) психологічний діагноз;
- в) статистична норма;
- г) психометрика.

12. Діагностичні показники реєструються за допомогою приладів реєстрації дихання, пульсу, шкірно-гальванічних реакцій, м'язового тону у:

- а) приборних психофізіологічних методах;
- б) апаратурних поведінкових методах;
- в) об'єктивних методах з вибором правильної відповіді;
- г) методах суб'єктивного шкалування.

13. Результати обробляються за допомогою ключа, заданого у формі об'єктивного соціокультурного нормативу, мають місце "правильні" і "неправильні" відповіді у:

- а) приборних психофізіологічних методах;
- б) апаратурних поведінкових методах;
- в) об'єктивних методах з вибором правильної відповіді;
- г) методах суб'єктивного шкалування.

14. Оцінка тих чи інших об'єктів (словесних тверджень, конкретних осіб тощо) за вираженістю в них якості за заданою шкалою виявляється у:

- 1) приборні психофізіологічні методи;
- 2) апаратурні поведінкові методи;
- 3) об'єктивні методи з вибором правильної відповіді;
- 4) методи суб'єктивного шкалування.

15. До переваг тестів належать:

- 1) надійність, оптимальна складність, оперативність, психологічна адекватність;
- 2) оперативність, психологічна адекватність, відсутність довірливої обстановки;
- 3) надійність, оптимальна складність, репродуктивність, можливість комп'ютеризації;
- 4) оптимальна складність, оперативність, можливість "сліпих" помилок, стресогенність.

16. Відповідність тесту психічній властивості, що вимірюється, а також те, наскільки обґрунтованими можуть бути висновки, зроблені на основі тестових оцінок – це:

- 1) дискримінативність;
- 2) валідність;
- 3) надійність;
- 4) оперативність.

Орієнтовні завдання для тестового контролю знань

---

17. Рекомендація, інструкція до тесту, стимульний матеріал, реєстраційний бланк належить до:
- 1) рекомендацій до складання тесту;
  - 2) методичного забезпечення тесту;
  - 3) переваг тестів;
  - 4) діагностичних показників тесту.
18. Свідомо чи спеціально спонтанна, але обов'язково контрольована ситуація, за допомогою якої викликають заплановані для вивчення явища психіки, називається:
- 1) діагностичним експериментом;
  - 2) критичним експериментом;
  - 3) методичним експериментом;
  - 4) "пілотажним" експериментом.
19. Коли явище невідоме чи передбачається множинність форм прояву, коли ще немає принципів, підходів, відсутній концептуальний лад у розумінні обстежуваного, використовують:
- 1) діагностичний експеримент;
  - 2) критичний експеримент;
  - 3) методичний експеримент;
  - 4) "пілотажний" експеримент.
20. Дані, отримані шляхом реєстрації реальної поведінки людини в повсякденному житті, називаються:
- 1) D-дані;
  - 2) L-дані;
  - 3) Q-дані;
  - 4) T-дані;
21. Діагностична інформація, отримана за допомогою опитувальників та інших методів самооцінки і завдяки легкості отримання займає одне з центральних місць у психодіагностиці:
- 1) D-дані;
  - 2) L-дані;
  - 3) Q-дані;
  - 4) T-дані;
22. Маскування справжньої мети дослідження, несподівана постановка задачі, відволікання від головного, створення емоційної ситуації використовують для отримання
- 1) D-даних;
  - 2) L-даних;
  - 3) Q-даних;
  - 4) T-даних;
23. Відповідність тестових завдань та тестових оцінок, особливостям культури суспільства, де використовується тест, запозичений з іншої країни становить
- 1) соціокультурну адаптованість тесту;
  - 2) нормативність даних;
  - 3) дискримінативність;
  - 4) шкали інтервалів.
24. Вроджені здібності до оброблення інформації, пов'язані із структурами та функціями кори головного мозку становлять
- 1) соціальний інтелект;
  - 2) біологічний інтелект;
  - 3) психометричний інтелект;
  - 4) вербальний інтелект.
25. Фактор, який вимірюється тестами, пов'язаний із розумінням зв'язків та відношень між предметами і явищами дійсності, а також можливістю відтворення цих відношень за певною закономірністю і визначає позитивні кореляції між будь-якими тестами інтелекту – це:
- 1) психометричний інтелект (фактор G);

Орієнтовні завдання для тестового контролю знань

- 2) соціальний інтелект;
- 3) біологічний інтелект;
- 4) невербальний інтелект.

26. Психодіагностичні методики, призначені для вимірювання творчих здібностей особистості, становлять:

- 1) тести діагностування емоційного інтелекту;
- 2) тести діагностування креативності;
- 3) тести діагностування соціального інтелекту;
- 4) тести діагностування загального інтелекту.

27. Індивідуально-психологічні особливості особистості, які є умовою успішного здійснення певного виду діяльності та визначають відмінності в оволодінні необхідними знаннями, вміннями та навичками – це:

- 1) здібності;
- 2) задатки;
- 3) інтелект;
- 4) талант.

28. Думка про те, що інтелект – це глобальна здатність діяти розумно, раціонально мислити і добре справлятися з життєвими обставинами, належить:

- 1) Альфреду Біне;
- 2) Девіду Векслеру;
- 3) Дж. Равену;
- 4) Термену.

29. Автором тесту, в якому виконання завдань починається з тих, що відповідають хронологічному віку дитини, а коли вона справляється з усіма завданнями, їй пропонують завдання для старшого віку, є:

- 1) Термен;
- 2) Векслер;
- 3) А.Біне;
- 4) Амтхауер.

30. Автор тесту, який опирається на ієрархічну теорію інтелекту, оцінює загальний генеральний фактор, а також вербальний і невербальний інтелект:

- 1) Термен;
- 2) Векслер;
- 3) А.Біне;
- 4) Амтхауер.

31. Для якого тесту дослідження інтелекту характерними є субтести загальної поінформованості, загальної кмітливості, встановлення подібностей, арифметичний, субтест повторення цифрових рядів, словниковий субтест:

- 1) Стенфорд-Біне;
- 2) тесту Амтхауера;
- 3) ШТРР;
- 4) Д.Векслера.

32. Автор тесту, який використовується у чорно-білому та кольоровому варіантах, містить 60 матриць із пропущеними елементами, в яких потрібно визначити закономірність зміни фігур і вказати правильний варіант:

- 1) Дж. Равен;
- 2) Амтхауер;
- 3) Терстоун;
- 4) Векслер.

Орієнтовні завдання для тестового контролю знань

33. Автор тесту, який опирається на багатофакторну теорію інтелекту; в тесті проводиться діагностика вербального, лічильно-математичного, просторового та мнемічного компонентів інтелекту:

- 1) Стенфорд-Біне;
- 2) Амтхауер;
- 3) ШТРР;
- 4) Векслер.

34. Розумність, відповідальність, вміння керувати своєю поведінкою, аналізувати свої вчинки і відповідати за них, свобода, особиста гідність та індивідуальність є ознаками:

- 1) особистості;
- 2) генія;
- 3) людини;
- 4) індивідуальності.

35. Різний за величиною перелік завдань чи тверджень, на які обстежуваний повинен відповісти у відповідності із запропонованою йому методикою передбачається у:

- 1) проєктивних методиках;
- 2) тестах інтелекту;
- 3) особистісних опитувальниках;
- 4) стандартизованому інтерв'ю.

36. Універсальним, практичним тестом, що дає багатогранну інформацію про індивідуальність, мета якого полягає в оцінюванні розвиненості особистісних якостей, сформованих 16 факторами, є:

- 1) опитувальник Кеттела;
- 2) ММРІ;
- 3) тест Векслера;
- 4) опитувальник САН.

37. В якому тесті після оброблення отриманих за всіма шкалами результатів та переведення цих показників із "сирих" балів у стандартизовані Т-бали зображують профіль, який характеризує структуру особистісних особливостей, виражених різних тенденцій чи симптомів:

- 1) опитувальнику Кеттела;
- 2) тесті ММРІ;
- 3) тесті Векслера;
- 4) опитувальнику САН.

38. Методики, спрямовані на дослідження особистості людини через її реагування будь-яким способом на неструктуровані або неоднозначні об'єкти і ситуації – це:

- 1) особистісні опитувальники;
- 2) проєктивні методи;
- 3) експертне оцінювання;
- 4) наукове спостереження.

39. Термін "проєкція" у психологію запровадив:

- 1) З.Фрейд;
- 2) Л. Франк;
- 3) Кеттел;
- 4) К.-Г. Юнг.

40. Неструктурованість стимульного матеріалу, стисле формулювання інструкцій, створення атмосфери доброзичливості за відсутності оцінних суджень дослідника, неінформованість досліджуваного про діагностичне значення його слів характерне для:

- 1) проєктивних методів;
- 2) особистісних опитувальників;
- 3) тестів досягнень;

Орієнтовні завдання для тестового контролю знань

- 4) графічних методів.
41. Група психодіагностичних прийомів прогнозування індивідуального стилю поведінки, переживання та афективне реагування в значущих чи конфліктних ситуаціях, виявлення неусвідомлюваних аспектів та аномалій особистості належить до:
- 1) проєктивних методів;
  - 2) особистісних опитувальників;
  - 3) тестів досягнень;
  - 4) графічних методів.
42. Вперше проєктивні методи (тест вільних асоціацій) застосував:
- 1) З.Фрейд;
  - 2) К.-Г. Юнг;
  - 3) Г. Роршах;
  - 4) Дж. Бук.
43. Припущення про те, що у мріях і фантазіях поряд із зоровими образами фігурує пам'ять про пережиті рухи – кінестетичні образи, що складаються в особливий спосіб мислення, а чорнильні плями розгальмовують, оживлюють моторні фантазії, належить:
- 1) Г. Роршаху;
  - 2) Дж. Брунеру;
  - 3) К.-Г. Юнгу;
  - 4) Дж. Буку.
44. Оцінка особливостей поведінки людини при виникненні перешкоди на шляху до досягнення мети (при фрустрації потреби), виявлення спрямованості агресії проводиться в:
- 1) тесті М. Люшера;
  - 2) тесті фрустрацій С. Розенцвейга;
  - 3) "Малюнок сім'ї";
  - 4) "Дерево" Д. Лампен.
45. Прикладом методики катарсису – самовираження в емоційно напруженій творчості, є
- 1) психодрама;
  - 2) "Тест малювання пальцем";
  - 3) тест Люшера;
  - 4) "Дім-Дерево-Людина".
46. До імпресивних методик належить:
- 1) Неіснуюча тварина;
  - 2) "Малюнок сім'ї"
  - 3) тест Люшера;
  - 4) "Дім-Дерево-Людина".
47. Стан, який характеризується таким ступенем емоційних реакцій, що зумовлює тимчасове зниження стійкості психічних процесів та працездатності:
- 1) емоційна напруженість;
  - 2) відношення до себе, як до "жертви";
  - 3) тривожність;
  - 4) стрес.
48. Методики визначення психофізіологічних показників, суб'єктивної оцінки стану, опитувальники суб'єктивного шкалування використовуються для діагностики:
- 1) емоційного напруження;
  - 2) психічних станів;
  - 3) пізнавальних процесів;
  - 4) рівня розумового розвитку.
49. Явна перевага кольору в тесті Люшера, його симпатичність для обстежуваного виявляється у позиціях:
- 1) 1 і 2;

Орієнтовні завдання для тестового контролю знань

- 2) 2 і 3;
- 3) 4 і 5;
- 4) 6 і 7.

50. До основних кольорів у тесті Люшера належать:

- 1) червоний, фіолетовий, коричневий;
- 2) синій, зелений, жовтий, червоний;
- 3) жовтий, червоний, сірий, коричневий;
- 4) синій, зелений, сірий, чорний.

51. Про байдужість до кольору, перебування його в резерві свідчить позиція:

- 1) 2 і 3;
- 2) 1 і 4;
- 3) 5 і 6;
- 4) 7 і 8.

52. Відкидання основних кольорів (синього, червоного, жовтого, зеленого), як і вибір серед перших кольорів додаткових (фіолетового, коричневого, чорного, сірого), є

- 1) показником внутрішнього неблагополуччя, нереалізованих потреб, інтенсивних тривоги, стресу;
- 2) особливостей індивідуальної поведінки;
- 3) позитивної тенденції;
- 4) сприятливого прогнозу.

53. Надмірний вияв окремих рис характеру та їх поєднання, що не виходить за межі загальноприйнятої норми, називається:

- 1) акцентуація;
- 2) проекція;
- 3) особистісна неврівноваженість;
- 4) астенія.

54. Поняття акцентуації введено:

- 1) Менделевичем;
- 2) І. Павловим;
- 3) Гіппократом;
- 4) К. Леонгардом.

55. Для діагностики характерологічних властивостей особистості використовуються опитувальники:

- 1) САН;
- 2) ПДО;
- 3) ММРІ;
- 4) ОТеЦ.

56. Особи цього типу будь-якою ціною намагаються досягнути успіху, співчуття, або ненависті. Вони не переносять лише байдужості до себе:

- 1) демонстративний тип;
- 2) гіпертимічний тип;
- 3) екзальтований тип;
- 4) неврівноважений тип.

57. Встановлення суб'єктивних міжособистісних переваг (виборів) членів групи за визначеними сферами здійснюється у:

- 1) ситуаційному тесті;
- 2) соціометрії;
- 3) тесті ММРІ;
- 4) методиці PARI.

Орієнтовні завдання для тестового контролю знань

---

58. На основі отриманих членом групи числа суб'єктивних виборів визначається індивідуальний соціометричний статус індивіда, структура міжособистісних взаємин, згуртованість групи тощо в:

- 1) соціометричному тесті;
- 2) тесті ММРІ;
- 3) тесті Лірі;
- 4) методиці PARI.

59. Загальну характеристику психологічного клімату колективу дає можливість дослідити:

- 1) карта-схема А.Н. Лутошкіна;
- 2) референтометрія;
- 3) соціометрія;
- 4) методика Рене Жіля.

60. Динамічна система уявлень людини про себе, усвідомлення нею своїх фізичних, інтелектуальних та інших якостей, а також суб'єктивне сприйняття факторів, які на неї впливають – це:

- 1) особистість;
- 2) самооцінка;
- 3) самосвідомість;
- 4) підсвідомість.

61. Серед проєктивних методів оцінювання гумору та діагностування мотиваційної сфери особистості у вітчизняній психології найчастіше використовують:

- 1) шкалу мотивації досягнення;
- 2) Тест гумористичних фраз;
- 3) опитувальник мотивації схвалення;
- 4) методику мотиваційної індукції.

62. Методом вивчення психічних особливостей індивідів на основі фіксації проявів їх поведінки є:

- 1) спостереження;
- 2) експеримент;
- 3) метод аналізу продуктів діяльності;
- 4) самозвіт.

63. Метод отримання інформації у процесі усного безпосереднього спілкування, який передбачає реєстрацію та аналіз відповідей на питання, вивчення особливостей невербальної поведінки опитуваних – це:

- 1) експеримент;
- 2) інтерв'ю;
- 3) метод аналізу продуктів діяльності;
- 4) самозвіт.

64. Системна процедура пояснення досліджуваних феноменів на основі теоретичної моделі і систематизації результатів якісного та кількісного аналізу дослідницького матеріалу – це:

- 1) інструкція тестового завдання;
- 2) довірчий інтервал;
- 3) інтерпретація результатів;
- 4) когнітивна складність.

65. Комплексна характеристика тесту, яка містить відомості про сферу досліджуваних явищ і репрезентативність діагностичної процедури, називається:

- 1) валідністю;
- 2) дисперсією;
- 3) генеральною сукупністю тестових завдань;
- 4) апробацією.

66. Серія особистісних питальників, призначених для діагностики нейротизму, екстраверсії-інтраверсії і психотизму – це:

- 1) особистісні питальники;
- 2) особистісні питальники Айзенка;
- 3) педагогічні вимірювання;
- 4) проєктивні методики.

67. Офіційно чи неофіційно прийнятий в суспільстві рівень психологічної властивості людини – це:

- 1) соціокультурна норма;
- 2) соціальний інтелект;
- 3) специфікація тесту;
- 4) психологічне оцінювання.

Короткий термінологічний словник

Адаптивне тестування – вид тестування, за якого пропонувані досліджуваному поточні завдання залежать від результатів його відповідей на попередні.

Анкетування – процедура опитування у письмовій формі за допомогою заздалегідь підготовлених бланків.

Апробація тесту – попереднє тестування стратифікованої вибірки досліджуваних для визначення відповідності тесту його цілям і апріорним характеристикам.

Асоціації в тестовому завданні – словесна підказка у змісті завдання, що допомагає досліджуваному вгадати правильну відповідь; як правило, свідчення некоректності завдання.

Бал – умовна одиниця для оцінювання за певною шкалою результатів виконання тесту або його завдання.

Бал тестовий – остаточний кількісний вираз за певною шкалою індивідуальної оцінки рівня підготовленості досліджуваного, отриманий шляхом стандартизованого оброблення результатів виконання досліджуваним тестових завдань.

Банк тестових матеріалів – сукупність систематизованих тестових завдань і тестів, розроблених різними авторами для різних цілей, що пройшли апробацію і мають відомі характеристики.

Біологічний інтелект вроджені здібності до оброблення інформації, пов'язані зі структурами і функціями кори головного мозку, що є найфундаментальнішою складовою загального інтелекту.

Бланк відповіді – стандартний бланк для запису відповідей на запропоновані в тесті завдання.

Валідність – один з основних критеріїв якості тесту. Проблема валідності тесту виникає в процесі розробки і практичного застосування тесту, коли ставиться завдання встановити відповідність між ступенем вираженості властивості особи, що цікавить, і методом її вимірювання. Чим вдаліший тест, тим краще відображається в ньому та якість (властивість), для вимірювання якої він створювався. Тільки перевірені на валідність тести можуть використовуватися в профорієнтації, профвідборі, у наукових дослідженнях.

Варіанти тесту – набір неідентичних тестів, що створені за єдиною специфікацією і мають однакову структуру.

Верифікація – процедура перевірки на реальне існування будь-якого поняття, що претендує на одержання статусу наукового.

Вимірювальні шкали – форма фіксації сукупності ознак досліджуваного об'єкта з упорядкуванням їх у певну числову систему.

Вирівнювання варіантів тесту – метод розв'язання комплексу питань, пов'язаних з відображенням на певній шкалі латентних характеристик усіх тестових завдань (зокрема, тих, що складають його різноманітні варіанти).

Генеральна сукупність тестових завдань – гіпотетична множина тестових завдань, зв'язаних загальною метою, які теоретично повно відображають певну галузь знань.

Короткий термінологічний словник

Дисперсійний аналіз – міра мінливості, що виявляє, наскільки зміна дисперсії залежної змінної (ЗЗ) співвідноситься зі змінами незалежної змінної (НЗ), тобто вказує ту якісну змінну, яка викликає зміни ЗЗ (і- критерій Фішера, І- критерій Стьюдента).

Дихотомічне (альтернативне) тестове завдання — завдання, виконання якого оцінюється тільки альтернативно: виконано правильно (зазвичай символізується одиницею) або виконано неправильно (зазвичай символізується нулем).

Діагноз психологічний – кінцевий результат діяльності психолога, спрямованої на опис і з'ясування суті індивідуально-психологічних особливостей особистості з метою оцінки її актуального стану, прогнозу подальшого розвитку і розробки рекомендацій, окреслених задачею психодіагностичного обстеження. Предмет психологічного діагнозу – встановлення індивідуально-психологічних відмінностей як в нормі, так і при патології. Найважливішим елементом психологічного діагнозу є необхідність з'ясування у кожному окремому випадку того, чому дані прояви виявляються в поведінці обстежуваного, які їх причини і наслідки. Встановивши засобами психодіагностики ті або інші індивідуально-психологічні особливості, дослідник разом з тим позбавлений можливості безпосередньо вказати на їх причини, місце в структурі особистості. Цей рівень Л.С.Виготський називав симптоматичним (або емпіричним) діагнозом, який обмежується констатацією певних особливостей або симптомів, на підставі яких безпосередньо будуються практичні висновки. Л.С.Виготський відзначав, що такий діагноз не є власне науковим, оскільки встановлення симптомів ніколи автоматично не приводить до діагнозу. Другим ступенем в розвитку психологічного діагнозу є етіологічний діагноз, який враховує не тільки наявність певних особливостей (симптомів) особистості, а й їх причин. Діагноз нерозривно пов'язаний з прогнозом.

Діагностичний метод – спосіб дослідження, що дає змогу отримувати точні кількісні і якісні характеристики досліджуваних індивідуально психічних властивостей особистості з дотриманням основних вимог розроблення і використання діагностичних методик – норми, надійності та валідності.

Дістрактор (відволікаюча відповідь) – неправильний варіант відповіді на тестове завдання закритого типу, схожий на правильний.

Діти з порушеннями (недоліками) розвитку – діти, які через вроджені вади, травми під час пологів, захворювання в перші роки життя набули органічних ушкоджень сенсорних органів, рухового апарату, центральної нервової системи, внаслідок чого порушився розвиток відповідних психічних функцій.

Досліджуваний – людина, яка вивчається методами психологічного дослідження.

Довжина тесту – кількість завдань тесту.

Довірчий інтервал – інтервал ($X \pm \epsilon$), що охоплює невідомий параметр із заданою точністю.

Довірчий інтервал – інтервал ($X + \epsilon$), що «накриває» невідомий параметр із заданою точністю.

Експерт – компетентна особа, яка має спеціальний досвід у конкретній галузі, бере участь у дослідженні, є джерелом безпосередньої інформації.

Експертне оцінювання (експертиза) – метод отримання узагальненої інформації шляхом оцінювання ситуації, події чи явища групою незалежних експертів.

Завдання відкритого типу – тестове завдання без вказування можливих варіантів відповіді (досліджуваному пропонують самостійно вказати правильну відповідь).

Завдання вузлові – тестові завдання, загальні для всіх або кількох варіантів одного і того ж тесту, що використовуються для вирівнювання результатів тестування з використанням різних варіантів тестів.

Завдання закритого типу – тестове завдання, зміст якого супроводжується кількома варіантами відповіді, що нумеруються (досліджуваному пропонують вибрати номер правильної відповіді).

Загальна психометрія (психометрика) – галузь психометрії, що розв'язує завдання з вимірювання психологічних характеристик стимулу, зокрема моделювання загально психологічних

Короткий термінологічний словник

(справедливих для всіх людей) функціональних залежностей між властивостями стимулів і властивостями суб'єктивних реакцій.

Інструкція щодо проведення тестування – документ, що встановлює порядок і організацію тестування, які визначаються використовуваною методикою, технічними й організаційними засобами і запланованими способами оброблення.

Інструкція тестового завдання – словесні вказівки досліджуваному, пов'язані з виконанням тестового завдання (вибором правильної відповіді з кількох варіантів; розв'язанням математичної задачі тощо).

Інтелект (лат. – сприйняття, розуміння) – здатність, до набуття знань і вмінь, долання перешкод та розв'язання нестандартних ситуацій, що визначає успішність адаптації індивіда до нових ситуацій.

Інтерв'ювання – метод одержання інформації у процесі усного безпосереднього спілкування, який передбачає реєстрацію та аналіз відповідей на питання, а також вивчення особливостей невербальної поведінки опитуваних.

Інтерпретація результатів – системна процедура пояснення досліджуваних феноменів на основі теоретичної моделі і систематизації результатів якісного і кількісного аналізу дослідницького матеріалу.

Кількісний (математично-статистичний) аналіз – сукупність процедур, методів опису і перетворення дослідницьких даних на основі використання математико-статистичного апарату.

Кореляція – математичне поняття, яке вказує на статистичний зв'язок між явищами, що вивчаються. Цей зв'язок може бути повним (при цьому знаючи значення однієї змінної, можна точно передбачити значення другої), неповним (при цьому між двома змінними існує лише більш менш систематичний зв'язок) або нульовим, якщо дві змінні ніяк не пов'язані один з одним. Кореляція може бути позитивною, коли обидві змінні змінюються в одному напрямі, або негативною, якщо ці зміни протилежні.

Ключ тестового завдання – комплекс правильних відповідей для тестових завдань.

Когнітивна складність – психологічна характеристика пізнавальної (когнітивної) сфери людини, що відображає ступінь категоріальної розчленованої (диференційованої) її свідомості, сприяє вибірковому сортуванню вражень про дійсність, що опосередковує її діяльність.

Коефіцієнт варіації (V) – виражене у відсотках відношення стандартного відхилення до середнього арифметичного значення.

Коефіцієнт дискримінації (диференціююча здатність) тестового завдання – кількісна характеристика здатності тестового завдання диференціювати досліджуваних за рівнем їх підготовленості (зміцнюється від -1 до +1).

Коефіцієнт погодженості Пірсона χ^2 (критерій χ^2 (хі-квадрат)) – показник, що ґрунтується на наближенні частоти прояву ознаки у різних вибірках, виміряної на номінальній шкалі, і використовується для порівняння частот двох розподілів – емпіричних або емпіричного і теоретичного

Когнітивна складність – психологічна характеристика пізнавальної (когнітивної) сфери людини, що відображає ступінь категоріальної розчленованої (диференційованої) її свідомості, сприяє вибірковому сортуванню вражень про дійсність, що опосередковує її діяльність.

Комп'ютерне ігрове тестування – психодіагностичне дослідження з використанням комп'ютерних ігор.

Контент-аналіз – виявлення і дослідження характеристик інформації, які містять тексти і мовні повідомлення.

Кореляційний аналіз – комплекс методів статистичного дослідження взаємозв'язку змінних, пов'язаних кореляційними відношеннями.

Користувач тесту – юридична або фізична особа, що використовує тест або результат тестування для оцінювання рівня підготовленості досліджуваних у певній галузі.

«L»-дані — дані, отримані шляхом реєстрації поведінки людини в повсякденному житті і формалізації оцінок експертів, які спостерігають за поведінкою досліджуваних.

Короткий термінологічний словник

Медіана (Me, Mo) – значення змінної, яке є середнім, центральним (за місцем) у загальному впорядкованому ряді варіант вибірки.

Мода (Mo) – величина, що найчастіше спостерігається у числовому ряду.

Мотив – причина, що спонукає до діяльності, спрямованої на задоволення певних потреб.

Мотивація – система усвідомлюваних і неусвідомлюваних спонукань, що зумовлюють активність організму, визначають її спрямованість.

Надійність методики – характеристика методики, що відображає точність психодіагностичних вимірів, а також стійкість результатів тесту щодо впливу сторонніх факторів.

Надійність тесту – показник точності і стійкості результатів вимірювання за допомогою тесту при його багаторазовому застосуванні, що характеризує міру адекватності віддзеркалення тестом відповідної генеральної сукупності завдань.

Надійності коефіцієнт – кількісна характеристика надійності, що змінюється від 0 до 1 і показує, якою мірою результати тестування можна вважати реальними, а якою – наслідком впливу випадкових помилок. Його вимірюють як відношення дисперсії вимірюваного об'єкта у вибірці (зазвичай дійсного бала) до реально одержано повної дисперсії з урахуванням неминучих помилок вимірювань (зазвичай тестового бала).

Непараметричні методи статистики – методи математичної статистики, які застосовують за відсутності функціонального виду генеральних розподілів.

Нормативна вибірка стратифікована – група тестованих, що містить представники усіх найбільш значущіших страт, що реально існують в генеральній сукупності потенційних досліджуваних, причому в тій же пропорції.

Операціоналізація – обов'язкове врахування процедур, прийомів і методів, які переконують у існуванні описаного явища, яке називає запроваджуване нове наукове поняття.

Особистісна риса (риса особистості) – гіпотетична базова диспозиція або характеристика особистості, яка може використовуватися для пояснення постійності та послідовності поведінки.

Особистісні питальники – питальники, спрямовані на вимірювання різноманітних особливостей особистості.

Особистісні питальники Айзенка – серія особистісних питальників, призначених для діагностики нейротизму, екстраверсії – інтраверсії і психотизму.

Особистість – соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що визначається залученістю людини до конкретних суспільних, культурних, історичних відносин.

Паралельні варіанти тесту – варіанти тесту, що мають однакові характеристики.

Параметричні методи статистики – методи математичної статистики, які застосовують у випадках, коли тестові показники виміряні на інтервальної шкалі, шкалі відношень або абсолютній шкалі при дотриманні розподілу Гаусса.

Педагогічні вимірювання – галузь педагогіки, що розробляє і застосовує методи та засоби вимірювань і оцінювання результатів навчальної діяльності досліджуваних.

Передтест (попередній, пілотний тест) – педагогічний тест, апріорі відповідний специфікації, але підлягаючий апробації і, можливо, подальшій корекції.

План тесту – таблиця, в якій кожне тестове завдання співвідноситься з певним елементом змісту начального предмету, конкретним видом знань або умінь, що дає змогу об'єктивно судити про рівень підготовленості досліджуваних. Вказується також планований час виконання кожного тестового завдання і всього тесту загалом.

Проективні методики – сукупність методик, спрямованих на дослідження особистості людини через її реагування будь-яким способом на неструктуровані або неоднозначні об'єкти і ситуації.

Проекція – механізм психологічного захисту індивіда, що полягає в неусвідомленому наділенні іншого індивіда власними рисами і властивостями, несвідомому приписуванні суб'єктом власних думок, переживань, витиснених мотивів і рис характеру іншим людям.

Протокол результатів тестування – офіційний документ про результати тестування певного контингенту досліджуваних з указуванням тестового бала для кожного учасника тестування.

Короткий термінологічний словник

Психодіагностика – галузь психологічної науки, що розробляє теорію, принципи та інструменти оцінювання і вимірювання індивідуально-психологічних особливостей особистості, а також змінних соціального оточення, в якому здійснюється життєдіяльність особистості.

Психологічне оцінювання – процес систематизованого збирання інформації про особистість і особливості навколишнього середовища, на основі якого здійснюється прийняття відповідного поставленим завданням рішення (висновку).

Психологічний діагноз – кінцевий результат діяльності психолога, змістом якого є визначення сутності індивідуально-психологічних особливостей особистості з метою оцінювання їх актуального стану, прогнозування подальшого розвитку і розроблення рекомендацій, що визначаються потребами психодіагностичного обстеження.

Психодіагностичний метод – спосіб дослідження, що дає змогу отримувати точні кількісні і якісні характеристики досліджуваних індивідуальних психічних властивостей особистості з дотриманням основних вимог щодо розроблення і використання діагностичних методик – норми, надійності та валідності.

Психодіагностичні мультимедійні системи – системи, що передбачають використання у психодіагностиці нових можливостей комп'ютерних технологій – мультимедіа і систем віртуальної реальності.

Психометрія (психометрика) – галузь психології, пов'язана з теорією і практикою вимірювання психічних явищ.

Психометрія диференційна (психометрика диференційна) – галузь психометрії, що визначає і обґрунтовує вимоги до вимірювання індивідуально-психологічних відмінностей у психологічній діагностиці.

Психопрофілактика – система заходів, спрямованих на попередження психогенних і психосоматичних захворювань, а також поведінки, яка має відхилення.

Психотерапія – комплексна лікувальна дія на людину за допомогою психологічних засобів з метою усунення або ослаблення хворобливих симптомів і зміни відношення до себе, свого захворювання і навколишнього середовища. Спрямована на відновлення і підтримку психічного здоров'я людини.

«Q»-дані – дані, отримані у процесі вивчення особистості за допомогою особистісних питальників, методів самооцінок, самозвітів, анкет, шкал самооцінок станів тощо.

Репрезентативність – властивість вибіркової сукупності даних, що представляють характеристики генеральної сукупності.

Респондент – учасник соціально-психологічного дослідження, що виступає в ролі опитуваного.

Регресивний аналіз – галузь статистичного аналізу, що вивчає залежність змін значень змінних від однієї або кількох незалежних змінних (факторів).

Репрезентативність – ступінь відповідності вибірових показників генеральним параметрам.

Ретестовий метод – оцінювання надійності тесту, засноване на повторному, бажано багаторазовому, його застосуванні за приблизно однакових умов.

Риси – стійкі якості, властиві конкретній людині, що виявляються в різних ситуаціях.

Рівень підготовленості досліджуваного – кількісна характеристика знань, навичок і умінь учасника тестування за певним колом питань.

Самоактуалізація – прагнення людини до можливо повнішого виявлення і розвитку своїх задатків, здібностей, особистих можливостей.

Самореалізація – реалізація індивідом свого унікального, неповторного «Я», своєї особистості.

Самосвідомість – усвідомлення людиною себе як особи; рефлексія (віддзеркалення) своїх психічних якостей, відчуттів, мотивів поведінки, цінностей, ідеалів, достоїнств і недоліків.

Короткий термінологічний словник

Самосвідомість – динамічна система уявлень людини про себе, усвідомлення нею своїх фізичних, інтелектуальних та інших якостей, їх самооцінка, а також суб'єктивне сприйняття факторів, які на неї впливають.

Середнє арифметичне – величина, сума негативних і позитивних відхилень від якої дорівнює нулю.

Середнє (центральне) значення – узагальнюючий показник місця і рівня центру розподілу, тобто значення ознаки, навколо якої концентруються всі інші варіативні значення.

Середнє квадратичне відхилення (σ) – міра різноманітності об'єктів, що входять до груп, яка показує, наскільки в середньому відхиляється кожна варіанта (конкретне значення оцінюваного параметра) від середнього арифметичного.

Сертифікат результатів тестування – індивідуальний офіційний документ державного зразка про результат централізованого педагогічного тестування особи з указуванням отриманого тестового бала.

Ситуативні змінні – сукупність випадкових факторів, що впливають на результати тестування (місце і час проведення тестування, особливості поведінки досліджуваного тощо).

Соціальний інтелект – інтелект індивіда, що формується у процесі соціалізації під впливом умов соціального середовища.

Соціокультурна адаптованість тесту – відповідність тестових завдань і тестових оцінок досліджуваного за ними особливостям культури суспільства, де використовується тест, запозичений з іншої країни.

Соціокультурна норма – офіційно чи неофіційно прийнятий у суспільстві рівень психологічної властивості людини.

Специфікація тесту – документ, у якому міститься інформація про цілі, завдання, план і структуру тесту, а також указані основні вимоги до правил проведення тестування, оброблення результатів тестування і їх інтерпретації.

Спостереження – метод вивчення психічних особливостей індивідів на основі фіксації проявів їх поведінки.

Стандартизація тестових показників – уніфікація, регламентація, приведення до єдиних нормативів процедури і оцінок тесту.

Статистична значущість (p-рівень значущості) – вірогідність того, що результат правильно представляє популяцію, вибірка з якої досліджувалася.

Статистична норма – середній діапазон значень на шкалі вимірюваної психологічної властивості людини.

Страти – певні групи в сукупності об'єктів (наприклад, у генеральній сукупності потенційних учасників тестування), які характеризуються різними програмами навчання, побутовими умовами тощо.

Стратифікація – описування структури певної сукупності об'єктів (наприклад, генеральної сукупності потенційних учасників тестування), розшарування на страти.

Структура тесту – сукупність відомостей про кількість і тип тестових завдань, складність кожного тестового завдання, по змозі, його коефіцієнт дискримінації за кожним елементом змісту навчального предмета і за кожним видом знань або умінь, що дають змогу об'єктивно судити про рівень підготовленості досліджуваних.

Субтест – підмножина завдань тесту, що передбачає незалежне оброблення результатів тестування і дає змогу розв'язувати специфічні часткові завдання тестування.

«Т»-дані – дані, отримані в результаті об'єктивного вимірювання поведінки (вербального, невербального, соціального та індивідуального) без звернення до самооцінок або експертів.

Тест психологічний – сукупність стандартизованих, стимулюючих певну форму активності, іноді обмежених часовими межами завдань і запитань, результати яких піддаються кількісному і якісному оцінюванню і дають змогу встановити індивідуально-психологічні відмінності особистості.

Короткий термінологічний словник

Тест апаратурний – тест з використанням технічних пристроїв для вивчення уваги, сприймання, пам'яті тощо.

Тест гетерогенний – педагогічний тест, призначений для перевірки рівня підготовленості за декількома спорідненими дисциплінами.

Тест гомогенний – педагогічний тест, призначений для перевірки рівня підготовленості за конкретною дисципліною.

Тест досягнень – тест, призначений для встановлення міри оволодіння досліджуваним певною галуззю знань або умінь.

Тест змішаний – тест, що має ознаки тесту швидкості і тесту потужності.

Тест критерійноорієнтований – окремий тест, призначений для абсолютного тестування, що допомагає оцінити, чи здолав досліджуваний певний поріг засвоєння навчального матеріалу, що розглядається навчальною програмою або її частиною.

Тест мономорфний – тест, що об'єднує завдання одного типу.

Тест навчаючий – педагогічний тест, що включає актуальний навчальний матеріал, призначений для формування у досліджуваного певного рівня знань, навичок, умінь, і допомагає здійснювати самоконтроль засвоєння матеріалу.

Тест стандартизований – тест, що має специфікацію і певні характеристики, стабільно підтверджені на представницькій вибірці досліджуваних.

Тести креативності – психодіагностичні методики, призначені для вимірювання творчих здібностей особистості.

Тестова батарея – сукупність субтестів, об'єднаних єдиною методикою використання і спрямованих на вимірювання різних складових складного об'єкта.

Тестований (досліджуваний, обстежуваний) – людина, що піддається тестуванню з метою визначення її особистісних якостей, властивостей та оцінювання рівня її підготовленості в певній галузі знань.

Тестове завдання – завдання специфічної форми, елемент тесту, мінімальна складова одиниця тесту.

Умови тестування – навколишнє оточення (готовність приміщення, стан робочих місць, поведінка дослідників) та інші фактори, що впливають на процес тестування.

Фактор – чинник, який визначає загальну (універсальну) інтелектуальну здатність людини (наприклад, генеральний – фактор, специфічні фактори, (Ч. Спірмен) проміжні (групові) фактори (Л. Терстоун) тощо) і призначений для опису факторних моделей інтелекту.

Фактор g (G) – фактор, який вимірюється тестами, пов'язаний із розумінням зв'язків і відношень між предметами і явищами дійсності, а також можливістю відтворення цих відношень за певною закономірністю, і визначає позитивні кореляції між будь-якими тестами інтелекту (успішність виконання тестових завдань).

Факторний аналіз – комплекс аналітичних методів, що дають змогу виявити приховані (латентні) ознаки, а також причини їх виникнення і внутрішні закономірності їх взаємозв'язку.

Факторні моделі інтелекту – моделі, основою яких є уявлення про фактори (чинники), які визначають загальну (універсальну) інтелектуальну здатність людини.

Функція успіху для категорії відповіді – функціональна залежність, що вказує на ймовірність вибору певної категорії відповіді залежно від близькості цієї категорії до правильної відповіді і рівня підготовленості досліджуваного, визначає модель тестування для політомічних завдань.

Функція успіху для тестового завдання – функціональна залежність, що вказує на ймовірність правильного виконання завдання залежно від його характеристик, з одного боку, і рівня підготовленості досліджуваного – з іншою.

Характеристична функція заданих параметрів тестових завдань – функція одного змінного рівня підготовленості учасників тестування, отримана з функції успіху для тестового завдання при фіксованих значеннях характеристик завдань.

Короткий термінологічний словник

Характеристична функція заданого рівня підготовленості досліджуваних – функція характеристик завдань тесту, отримана з функції успіху для тестового завдання при фіксованому значенні заданого рівня підготовленості досліджуваних.

Цінності – вираження оцінки індивідом явищ дійсності та вчинків при задоволенні потреб та інтересів.

Час тестування – період часу, що відводиться на виконання тесту.

Шкала – впорядкована сукупність дійсних чисел (індексів), що відповідають ряду можливих значень вимірюваної величини.

Шкала відсоткова – порядкова шкала, за якою тестовий бал досліджуваного прямо пропорційний первинному балу відповідного учасника тестування (дорівнює первинному балу, вираженому у відсотках).

Шкала нормалізована стандартна – нормалізована шкала типу $N(0;1)$, тестовий бал за якою пропорційний стандартній нормальній змінній з нульовим математичним очікуванням і одиничною дисперсією.

Шкала нормалізованих процентилів – порядкова шкала, тестовий бал за якою відповідає квантилям нормального розподілу, зокрема, квантилям стандартної нормально змінної з нульовим математичним очікуванням і одиничною дисперсією.

Шкалування – моделювання явищ за допомогою числових систем, спосіб організації у вимірювальних шкалах даних емпіричних, експериментальних, тестових досліджень, аналізу об'єктивної інформації; метод розв'язання комплексу питань, пов'язаних з виставлянням кожному досліджуваному тестового бала за єдиною шкалою незалежно від того, в якій групі і над яким варіантом тесту він працював.

Якісний аналіз результатів – сукупність процедур і методів опису дослідницьких даних на основі теоретичних умовиводів і узагальнень, індивідуального досвіду, інтуїції, методів логічного висновку.

Список рекомендованої літератури

---

1. Адаптація дітей у 1,5,10 класах / Т. Червонна. - К.: Шк.світ, 2008. - 128с.
2. Аллан Пиз. Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестах. - М., 1995. -257с.
3. Ануфриев А.Ф. Психодиагностика как деятельность и научная дисциплина // Вопросы психологии. - 1994. - №2. - с. 123-130
4. Ануфриев А.Ф. Психологический диагноз. - М., 1995. - 160 с.
5. Астапов В.М. Педагогу о психическом здоровье учащихся. - М: ПЕР СЗ, 2009. - 47с.
6. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. - Івано-Франківськ, 2008. -295с.
7. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психологической диагностике. - Киев: Наукова думка, 1989. - 200 с.
8. Волошина В.В., Волинська Л.В. Загальна психологія: Практикум: Нач. посіб. - К.: Каравела, 2010. - С.51-64
9. Вивчення особистості підлітка / За ред. Дригус М.Т.. - К., 1994. - 128с.
10. Вимірювання інтелекту дітей. / За ред. Ю.З. Гільбуха. - К.: РОВО "Укравузполіграф", 1992. - 133с.
11. Галян І.М. Психодіагностика. - Київ, 2009. - 463 с.
12. Гатанова Н., Тунина Е. Тесты для подготовки ребенка к школе.для детей 6-8 лет. М.,1991
8. Гільбух Ю.З. Учитель і психологічна служба школи. - Київ, 1994. - 140 с.
9. Годфруа Ж. Что такое психология. М., 1996.
10. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. - Самара, 2000. - 245 с.
11. Дерябо С., Ясвин В. Гроссмейстер общения. - Луганськ, 1998. - 186с.
12. Дилео Д. Детский рисунок: диагностика и интерпретация. - М., 2001. - 272 с.
13. Зарайский Д.А. Управление чужим поведением. -К., 2000. - 232с.
14. Ингенкамп К. Педагогічна діагностика. - М., 1991.
15. Карабаєва І.І. Експериментально-психологічне обстеження обдарованих дітей старшого дошкільного віку/ І.І.Карабаєва // Обдарована дитина. - 2008. - №9. - С. 33-40
16. Карпенко З.С. Діагностика психічного розвитку дітей 6-7 років. Метод. Посібник для практичних психологів. - Івано-Франківськ, 1993. - 65с.
17. Каталог інтерпретацій методики «Дом, дерево, человек». - М.:Альтернатива, 1993. - 76с.
18. Капустина А.Н. Многофакторная личностная методика Р.Кеттелла. - СПб., 2001. - 112 с.
19. Кондратенко Л. Розумові здібності дитини: К.: Главник, 2004. - 112с.
20. Клінічна психодіагностика: Практикум/ Ред. М.В.Миколайського. - Івано-Франківськ: Місто, 2009. - 278с.
21. Ліщинська О. Культова психічна залежність особистості: практичне керівництво для психологів. - К.: Шк.світ, 2007. - 112с.
22. Люшер М. Сигналы личности. - Воронеж, 1993. - 160 с.
23. Матвеева М.П. Особливості професійної діяльності шкільного психолога // Практична психологія та соціальна робота. - 2003. - №1. - с.44-53
24. Методы классификации в психодиагностических исследованиях / Л.С. Куравский, С.Б. Малых и др. // Вопросы психологии . - 2006. - №. 1. - С.157-169
25. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология: Практическое руководство. - М.: МЕДпресс, 2001. - 587с.
26. Методики психодиагностики в учебно-воспитательном процессе / Гришин В.В., Лушин П.В. - М.: ИКА "Москва"., 1990 - 64 с.
27. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. - К., «Слово», 2009. - 460 с.
28. Морозов О.В. Патопсихологічний аналіз особистості в правоохоронній практиці. - К., 2009.- 317с.
29. Наследов А.Д. Математические методы психологического исследования. - СПб.: Речь, 2004. - 329с.. - 460 с.

30. Немов Р.С. Психология в 3-х томах. Экспериментальная педагогическая психология и психодиагностика. – М., Просвещение, 1995. – 508с.
31. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. - СПб. Питер, 2004. - 267 с.
32. Общая психодиагностика / Под. Ред. Бодалева А.А., Столина В.В. – М.: Речь, 2000. – 440 с.
33. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія. - К., Альма-матер, 2005. - 446с.
34. Основы психодиагностики. Навч.пос. – К.: Главник, 2006. – 40 с.
35. Основы психодиагностики / Ред. А.Г. Шмелев. - Р-н-Д., 1996.
36. Психодиагностика / за ред. Корольчука М.С., Осьодло В.І. - Київ: Ельга, 2004. - 399с.
37. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие / Редактор-составитель ДЛ. Райгородский. - Самара. 1998. - 672 с.
38. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии: Учеб. пособие / Под общей ред. А.А. Крылова, С.А. Маничева. - СПб.: Питер, 2000. - 560 с.
39. Психологические тесты / Под ред. А.А.Карелина: в 2 т. – ВЛАДОС, 2003.
40. Пов'якель Н.І. Психологія дитячих страхів. - К: Шк.світ, 2011. - 128с.
41. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании. - М., «ВЛАДОС», 1996.-527с.
42. Розвиток пізнавальних процесів дитини / Упоряд.: С. Максименко, В. Масенко, О. Главник. – К.: Мікрос-СВС, 2003. – 112с.
43. Рубинштейн С.Я. Экспериментальные методики патопсихологии и опыт применения их в клинике. – М.: Апрель-Пресс, изд-во Института психотерапии, 2004. – 224 с.
44. Скребець В.А. Основы психодиагностики. - К., 2003. - с.
45. Семиченко В.А. Психологія емоцій. - К.: "Магістр-8", - 1998. -125с.
46. Тихомирова Л.Ф. Развитие познавательных способностей детей. – Ярославль, 1997
47. Тест структуры интеллекта Амтхауера: Уч. пособ./ Сост. Ж.А. Балакшина, Т.В. Прохоренко. – СПб.: "Речь", 2002. – 46с.
48. Туриніна О.Л. Практикум з психології: Нав. посіб. - К.:МАУП, 2007. - 326с.
49. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. – М.: Психотерапия, 2009. – 544с.
50. Шошин П.Б. Метод экспертных оценок. - М., 1987
51. Ядов В.А. Социологическое исследование. - М., 1972.
52. Яценко Т. Глибинна корекція та упередження психічного вигорання / Яценко Т., Іваненко Б., Євтушенко І. – К.: Главник, 2008. – 176 с.